

DE KRACHT VAN NETWERKEN

Kwalitatief onderzoek naar het programma
Preventie van geldzorgen

DE KRACHT VAN NETWERKEN

Kwalitatief onderzoek naar het programma Preventie van geldzorgen

september 2026

Dr. Tamara Madern
Marlies de Groot MA
Noa Wamelink MSc
Pien Bakx MSc

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	8
Doel van het kwalitatieve onderzoek	8
1 Het programma Preventie van geldzorgen	10
1.1 De deelprojecten	11
1.2 Netwerkontwikkeling als rode draad	15
2 De onderzoeksopzet	16
2.1 Hoofdvraag	16
2.2 Onderzoeksmethode & respondenten	16
2.3 Beperkingen van het onderzoek	17
2.4 Relatie met het kwantitatieve onderzoek	18
3 De bevindingen	19
3.1 Samenwerken met ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen	19
3.2 Signaleren van geldzorgen in de huisartsenpraktijk	23
3.3 Samen Sterker zonder geldzorgen: vrijwilligerswerk	26
3.4 Samenwerking: hoe dan?	27
3.5 Herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen rondom jongeren en kinderen	30
3.6 Overkoepelende opbrengsten	33
Relatie met kwantitatieve onderzoek	35
4 Conclusies & aanbevelingen	36
Bijlage: Verantwoording onderzoek	39

Route van deelnemer:

*“Ik denk wel dat het steviger
verbindingen zijn geworden. Dat
mensen wel op een andere manier,
veel meer inhoudelijk in elkaar
betrokken zijn geraakt.”*

Samenvatting

Het programma Preventie van Geldzorgen is een landelijk programma dat zich richt op het vroegtijdig signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen. Het programma gaat ervan uit dat financiële problemen niet uitsluitend een vraagstuk zijn voor schuldhulpverlening, maar dat ook beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen in het sociale, zorg- en jeugddomein een belangrijke rol kunnen spelen bij preventie. Het programma wordt uitgevoerd door Divosa, Vereniging Humanitas, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Pharos, Sociaal Werk Nederland en Sterk uit Armoede. Via verschillende deelprojecten en lokale netwerken wordt gewerkt aan het versterken van kennis, samenwerking en ondersteuning rondom inwoners met (beginnende) geldzorgen.

Dit rapport beschrijft de resultaten van kwalitatief onderzoek naar het programma. Het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Bartels en het lectoraat Schulden & Incasso van Hogeschool Utrecht. Voor het onderzoek zijn semigestructureerde interviews afgenomen met in totaal 26 betrokkenen die deel hebben genomen aan één van de deelprojecten. Naast beroepskrachten zijn dit vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen. Met deze interviews is onderzocht welke effecten deelnemers ervaren, welke werkzame elementen zij benoemen en welke betekenis het programma volgens hen heeft voor inwoners met geldzorgen en onderlinge samenwerking.

De interviews laten zien dat deelnemers vooral opbrengsten ervaren op het gebied van bewustwording, kennis, vaardigheden, handelingszekerheid en samenwerking. In vrijwel alle onderzochte deelprojecten geven respondenten aan dat zij zich beter toegerust voelen om signalen van geldzorgen te herkennen, hierover het gesprek aan te gaan en inwoners waar nodig naar passende ondersteuning toe te leiden. Ook beschrijven zij een grotere bewustwording van de impact die geldzorgen kunnen hebben op gezondheid, welzijn, opvoeding en maatschappelijke participatie. Voor veel respondenten heeft deelname geleid tot een hernieuwde aandacht voor het belang van vroegsignalering en preventie.

Respondenten geven aan dat trainingen, bijeenkomsten en andere activiteiten hen concrete handvatten hebben geboden voor het herkennen van signalen van geldzorgen en het voeren van gesprekken hierover. Hierbij worden onder meer gesprekstechnieken, het normaliseren van het onderwerp, het stellen van open vragen en het aansluiten bij de leefwereld van inwoners genoemd. Verschillende respondenten beschrijven dat zij zich zekerder voelen om financiële problematiek bespreekbaar te maken en vaker actief naar mogelijke geldzorgen vragen.

Ook zijn er effecten op het niveau van samenwerking en netwerkontwikkeling. Respondenten geven aan dat zij beter zicht hebben gekregen op andere organisaties, beschikbare expertise en ondersteuningsmogelijkheden. Vooral binnen deelprojecten die expliciet gericht waren op netwerkontwikkeling worden opbrengsten benoemd op het gebied van samenwerking, netwerkvorming, kennisuitwisseling en gezamenlijk eigenaarschap. Deelnemers beschrijven dat

onderlinge contacten zijn versterkt, verantwoordelijkheden duidelijker zijn geworden en dat de verbinding tussen beleid en uitvoering in sommige netwerken is verbeterd.

De inzet van ervaringsdeskundigen in bijeenkomsten en trainingen wordt in vrijwel alle deelprojecten genoemd als een belangrijk werkzaam element. Hun persoonlijke verhalen vergroten de bewustwording van de gevolgen van armoede en schulden en helpen deelnemers om beter aan te sluiten bij de ervaringen van inwoners. Daarnaast geven respondenten aan dat ervaringsdeskundigen een belangrijke brugfunctie kunnen vervullen tussen inwoners, gemeenten en organisaties.

Wanneer de bevindingen worden beschouwd vanuit de drie centrale principes van het programma, laden, verbinden en versterken, ontstaat een duidelijk beeld van de opbrengsten. De meeste effecten zijn zichtbaar op het terrein van laden. Respondenten rapporteren een toename van bewustwording, kennis, vaardigheden en handelingszekerheid. Ook op het terrein van verbinden zijn opbrengsten zichtbaar. De samenwerking tussen organisaties is versterkt, deelnemers hebben meer kennis van elkaar gekregen en de mogelijkheden voor afstemming en doorverwijzing zijn vergroot. Op het terrein van versterken zijn ook ontwikkelingen zichtbaar, met name binnen projecten die zich richten op netwerkvorming. Tegelijkertijd wordt juist dit onderdeel door respondenten het vaakst genoemd als aandachtspunt voor de toekomst. Veel deelnemers benadrukken dat duurzame netwerkontwikkeling, structurele samenwerking en blijvende aandacht voor het onderwerp verdere investering en verdieping vragen.

Uit het onderzoek komen verschillende aanbevelingen naar voren. Respondenten adviseren om verder te investeren in netwerkontwikkeling, samenwerking en kennisuitwisseling tussen organisaties. Daarnaast wordt het belang benadrukt van structurele borging van het thema geldzorgen, bijvoorbeeld door vervolgactiviteiten, terugkerende bijeenkomsten, intervisie en een vaste plek binnen organisaties en opleidingen. Ook bestaat behoefte aan betere kennis van het lokale ondersteuningsaanbod, bijvoorbeeld door een actuele sociale kaart en meer inzicht in beschikbare voorzieningen en ondersteuningsroutes. Verder bevelen respondenten aan om te blijven investeren in de inzet van ervaringsdeskundigen en hun positie binnen netwerken en organisaties verder te versterken. Tot slot is er behoefte aan meer praktijkgerichte verdieping, waaronder aanvullende casuïstiek, praktijkvoorbeelden, gesprekstechnieken en concrete handelingsperspectieven die aansluiten bij de dagelijkse praktijk van deelnemers. Deze aanbevelingen kunnen bijdragen aan het verder versterken en verduurzamen van de opbrengsten van het programma Preventie van Geldzorgen.

Route van deelnemer

"Het landschap is zo groot en zo onoverzichtelijk dat de zorgprofessionals vaak helemaal niet weet wat er allemaal kan. Dat vind ik wel echt fijn dat we dat aan het verbeteren zijn."

Inleiding

Voor veel inwoners zijn geldzorgen een onderwerp waar niet gemakkelijk over wordt gesproken. Schaamte, stress en onzekerheid maken dat financiële problemen vaak verborgen blijven totdat de situatie ernstig is geworden. Juist daarom groeit de aandacht voor preventie: het zo vroeg mogelijk herkennen van signalen van geldzorgen, het bespreekbaar maken daarvan en het bieden van passende ondersteuning voordat schulden problematisch worden. Ook het versterken van informele hulp en deze hulp verbinden met de formele hulp is hier een belangrijk onderdeel van.

Tegen deze achtergrond is het landelijke programma Preventie van Geldzorgen ontwikkeld. Het programma wordt uitgevoerd door Divosa, Vereniging Humanitas, Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Pharos, Sociaal Werk Nederland (SWN) en Sterk uit Armoede. De ratio achter het programma is dat geldzorgen niet uitsluitend een vraagstuk zijn voor schuldhulpverlening, maar dat dit breed in het sociale en zorgdomein een vraagstuk is. Het gesprek over geldzorgen zou dan juist gehouden moeten worden op plekken waar inwoners zich al bevinden en waar een vertrouwensrelatie al aanwezig is.

Binnen het programma wordt daarom gewerkt met zogenoemde vindplaatsen. Vindplaatsen zijn locaties, organisaties of netwerken waar inwoners regelmatig komen en waar signalen van geldzorgen kunnen worden opgevangen. Het gaat daarbij om plaatsen die doorgaans niet primair gericht zijn op financiële hulpverlening, maar die vanuit hun contact met inwoners wel een belangrijke rol kunnen spelen in vroegsignalering en preventie.

Om inzicht te krijgen in de werking en opbrengsten van deze aanpak laat het programma onderzoek doen. In opdracht van het programma Preventie van Geldzorgen zijn Bureau Bartels en het lectoraat Schulden en Incasso van Hogeschool Utrecht gevraagd een kwalitatief onderzoek uit te voeren. Deze kwalitatieve monitoring wordt uitgevoerd naast een kwantitatieve monitoring, waarin professionals die betrokken zijn bij de verschillende netwerken vragenlijsten invullen over hun ervaringen, kennis, vaardigheden en handelingsperspectief.

Waar de kwantitatieve monitoring inzicht geeft in veranderingen die op grotere schaal zichtbaar zijn, biedt de kwalitatieve monitoring verdieping door ervaringen, voorbeelden, succesfactoren en knelpunten in beeld te brengen. Samen moeten beide onderzoeken inzicht geven in de wijze waarop de netwerken functioneren, hoe geldzorgen binnen verschillende vindplaatsen bespreekbaar worden gemaakt, hoe de verbinding tussen formele en informele ondersteuning vorm krijgt en welke potentiële opbrengsten deze aanpak heeft voor professionals, netwerkpartners en inwoners met geldzorgen.

Dit rapport beschrijft de resultaten van de kwalitatieve monitoring.

Doel van het kwalitatieve onderzoek

Het doel van het kwalitatieve onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop het programma Preventie van Geldzorgen in de praktijk vorm krijgt en welke betekenis dit heeft voor de betrokken

beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen (en) sleutelpersonen en hoe dit uiteindelijk betekenis krijgt voor de inwoners.

Het onderzoek richt zich in de eerste plaats op de vraag in hoeverre de activiteiten binnen het programma ertoe bijdragen dat geldzorgen eerder worden herkend en gemakkelijker bespreekbaar worden gemaakt. Daarbij wordt onderzocht hoe beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen het gesprek over geldzorgen aangaan, welke kennis en vaardigheden zij daarbij gebruiken en welke ondersteuning vanuit het programma daarbij behulpzaam is geweest.

Daarnaast is het onderzoek gericht op de ontwikkeling van de lokale netwerken rondom de verschillende vindplaatsen. Daarbij staat centraal hoe de samenwerking tussen partijen uit de persoonlijke, gemeenschappelijke en institutionele sociale basis vorm krijgt, welke veranderingen hierin zijn opgetreden gedurende het programma en welke succes- en belemmerende factoren daarbij een rol spelen. Het onderzoek brengt daarmee niet alleen de ervaringen van individuele deelnemers in beeld, maar ook de wijze waarop de netwerken als geheel functioneren.

Ten slotte richt het onderzoek zich op de betekenis van de aanpak voor inwoners met geldzorgen. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat er ook met inwoners werd gesproken. Daar is om zowel praktische als onderzoekstechnische redenen van af gezien. Wel is er aan de respondenten gevraagd op welke wijze zij doorwerking in de praktijk zien en wat hun hulpvragers merken van de trainingen en handvatten die de respondenten hebben opgedaan.

Het kwalitatieve onderzoek wil probeert antwoord geven op de vraag hoe de netwerken rondom de vindplaatsen functioneren, welke werkzame mechanismen daarin zichtbaar zijn, hoe geldzorgen binnen deze netwerken bespreekbaar worden gemaakt en welke potentiële bijdrage deze aanpak levert aan het vroegtijdig signaleren, erkennen en aanpakken van geldzorgen. Daarmee biedt het onderzoek inzicht in zowel de opbrengsten van het programma als de lessen voor verdere doorontwikkeling en opschaling van de aanpak.

1 Het programma Preventie van geldzorgen

Preventie van Geldzorgen is een landelijk programma dat is ontstaan vanuit de constatering dat veel huishoudens pas laat in beeld komen bij financiële hulpverlening, terwijl geldzorgen vaak al langere tijd aanwezig kunnen zijn. Het programma richt zich daarom nadrukkelijk op preventie: het voorkomen van verergering van geldzorgen door problemen eerder te signaleren en bespreekbaar te maken.

Centraal in het programma staat het normaliseren van het gesprek over geld. Geldzorgen gaan vaak gepaard met schaamte, stress en terughoudendheid om hulp te vragen. Het programma gaat ervan uit dat inwoners eerder ondersteuning accepteren wanneer signalering en het gesprek plaatsvinden binnen vertrouwde omgevingen en bestaande sociale relaties. Daarom wordt ingezet op vindplaatsen waar inwoners al komen en waar vertrouwen aanwezig is.

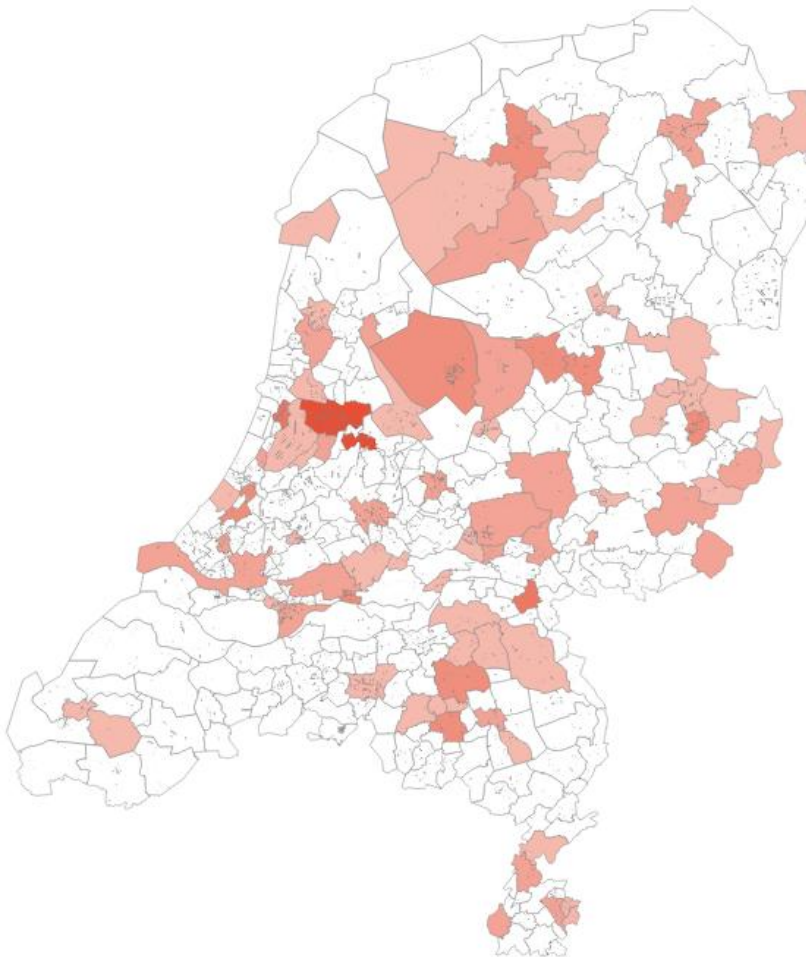
Het programma richt zich nadrukkelijk op het sociaal, (geboorte) zorg en jeugddomein en op zowel beroepskrachten als informele netwerkpartners. Naast betaalde medewerkers van organisaties worden daarom ook vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen betrokken. Zij hebben vaak toegang tot groepen inwoners die minder gemakkelijk worden bereikt door reguliere hulpverlening en kunnen daardoor een belangrijke rol spelen bij het herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen. Door al deze betrokkenen te versterken in hun kennis en vaardigheden wordt gewerkt aan een bredere en meer laagdrempelige ondersteuning van inwoners met geldzorgen.

Het programma werkt vanuit drie samenhangende principes: laden, verbinden en versterken. Laden betreft het vergroten van bewustzijn, kennis en vaardigheden van beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen. Verbinden richt zich op het versterken van de samenwerking tussen lokale netwerken en de formele ondersteuning rondom geldzorgen. Versterken heeft betrekking op het uitbreiden en verduurzamen van netwerken, zodat signalering en ondersteuning breed worden ingebed in de lokale gemeenschap.

Een belangrijk uitgangspunt is de verbinding tussen de persoonlijke sociale basis (familie, vrienden en bekenden), de gemeenschappelijke sociale basis (zoals scholen, buurthuizen, verenigingen en zorgvoorzieningen) en de institutionele sociale basis (zoals gemeenten, schuldhulpverlening en andere professionele organisaties). Door deze drie sferen beter met elkaar te verbinden, wordt beoogd dat inwoners met beginnende geldzorgen sneller worden gezien en ondersteund.

Het programma heeft de ambitie om in ten minste honderd locaties te werken aan operationele netwerken rondom preventie van geldzorgen. Daarbij wordt aangesloten bij bestaande lokale initiatieven en structuren. Het programma kiest bewust niet voor één uniforme interventie, maar voor een netwerkgerichte aanpak die ruimte biedt voor lokaal maatwerk. De invulling van activiteiten verschilt daardoor per vindplaats en per gemeente.

Figuur 1: schematische weergave van de locaties waar het programma actief is

1.1 De deelprojecten

Om de doelstellingen van het programma te realiseren wordt gewerkt via verschillende deelprojecten. Elk deelproject richt zich op een specifieke vindplaats of een specifieke doelgroep, maar steeds staat dezelfde vraag centraal: hoe kunnen geldzorgen eerder worden gesignaleerd en bespreekbaar worden gemaakt binnen een omgeving die voor inwoners vertrouwd is?

Samenwerken met ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen aan geldzorgen

Binnen dit deelproject staat de inzet van ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen centraal. Ervaringsdeskundigen zijn mensen die zelf te maken hebben gehad met geldzorgen, door deze ervaringen in te zetten maken zij op een andere wijze contact met mensen met geldzorgen en kunnen zij ook hun perspectieven gebruiken om de hulpverlening te ondersteunen. Sleutelpersonen zijn mensen die een sterke positie hebben binnen een gemeenschap, ook hebben zij vaak toegang tot groepen die minder gemakkelijk worden bereikt door reguliere dienstverlening. In dit deelproject

hebben enkele sleutelpersonen die zich normaal richten op gezondheid ook de opleiding tot ervaringsdeskundige rondom geldzorgen gevolgd. Dit betreft sleutelpersonen die in hun eigen leven te maken gehad met armoede en sociale uitsluiting. Deze ervaringskennis wilden zij meer in hun werk inzetten. Sommige sleutelpersonen hebben een migratie-achtergrond. Deze groep hebben ook een brugfunctie tussen de Nederlandse cultuur en het Nederlandse stelsel voor inwoners met een migratie-achtergrond. Zowel ervaringsdeskundigen als sleutelpersonen kunnen bijdragen aan vertrouwen, herkenning en het bespreekbaar maken van geldzorgen. Daarnaast vervullen zij regelmatig een brugfunctie tussen inwoners en formele ondersteuning. In de praktijk komt het regelmatig voor dat iemand zowel ervaringsdeskundige als sleutelpersoon is. In het rapport wordt daarom (tenzij specifiek aangeduid) altijd gezamenlijk over ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen gerapporteerd. Dit deelproject wordt uitgevoerd door Sterk uit armoede en Pharos.

Kansrijke Start: LeerwerktrajectPLUS en Financiële Impuls

Dit deelproject richt zich op ouders en gezinnen rondom zwangerschap en de eerste levensjaren van kinderen. Kansrijke Start is een programma dat sinds 2018 loopt. In dit programma staan de eerste 1000 dagen van kinderen centraal. Deze periode is cruciaal voor een gezonde ontwikkeling. Kansrijke Start versterkt de samenwerking tussen medisch, sociaal en informeel domein, biedt steun aan (toekomstige) ouders en investeert in een sterke basis voor elk kind. In bijna iedere gemeente is inmiddels een coalitie actief. Landelijk, regionaal en lokaal wordt nu voortgebouwd op het Kansrijke Start fundament dat is neergezet. Een van de onderwerpen waar nu aan gewerkt wordt, is financiële vraagstukken. Financiële onzekerheid kan grote gevolgen hebben voor zowel ouders als kinderen. Daarom wordt binnen Kansrijke Start gewerkt aan het vroegtijdig herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen.

Binnen het programma Preventie van geldzorgen zijn zes lokale coalities Kansrijke Start aan de slag gegaan met een leervraag rond het voorkomen van geldzorgen binnen een LeerwerktrajectPLUS. Vanuit het project zijn er adviseurs Kansrijke Start die het traject begeleiden en daarnaast individueel advies geven aan de deelnemers. Gedurende anderhalf jaar leren deelnemers van inhoudelijke experts en van elkaar, terwijl zij tegelijkertijd hun netwerk versterken met laagdrempelige financiële dienstverleners, sleutelpersonen, ervaringsdeskundigen en partners uit het informele domein. Daarnaast ontvangen vijftien coalities Kansrijke Start, waaronder de deelnemers aan het LeerwerktrajectPLUS, financiële middelen ter ondersteuning van initiatieven die bijdragen aan het voorkomen van geldzorgen. Daarmee wordt zowel gewerkt aan kennisontwikkeling als aan concrete lokale activiteiten gericht op preventie. Ook krijgen gemeenten binnen het leerwerktrajectPLUS middelen voor een verbindingsmakelaar om lokale het netwerk te versterken. Dit deelproject wordt uitgevoerd door Pharos en NCJ.

Signaleren van geldzorgen in de huisartsenpraktijk

De huisartsenpraktijk is een belangrijke vindplaats. Geldzorgen leiden ook regelmatig tot stress en zelfs fysieke klachten. Huisartsen komen dan ook regelmatig in aanraking met mensen waar geldzorgen spelen. Daar komt bij dat huisartsenpraktijken regelmatig contact hebben en er vaak een vertrouwensrelatie bestaat. Binnen dit deelproject wordt dan ook gewerkt aan het versterken van de

kennis en vaardigheden van huisartsen, praktijkondersteuners en andere medewerkers in de eerstelijnszorg om signalen van geldzorgen te herkennen en hierover het gesprek aan te gaan.

Deelnemende huisartsenpraktijken krijgen ondersteuning bij het herkennen van signalen die kunnen wijzen op financiële problemen, zoals stressgerelateerde klachten, uitstel van zorg of moeite met het opvolgen van behandeladviezen. Dit gebeurt in de vorm van een (geaccrediteerde) scholing met aandacht voor herkennen, bespreken en verwijzen van financiële zorgen. Bij de training is altijd een partner uit sociaal domein en een ervaringsdeskundige betrokken. Er wordt gewerkt aan het normaliseren van het gesprek over geldzorgen binnen de huisartsenpraktijk, onder meer door professionals handvatten te bieden voor het aangaan van dit gesprek en door verbindingen te leggen met lokale partners die ondersteuning kunnen bieden. Ook wordt ingezet op het versterken van de samenwerking tussen huisartsenpraktijken, gemeenten, schuldhulpverlening, sociaal werk en andere lokale netwerkpartners, zodat inwoners met geldzorgen sneller naar passende hulp kunnen worden toegeleid. Dit deelproject wordt uitgevoerd door Pharos.

Geldzorgen bij de apotheekbalie

Dit deelproject richt zich op apotheken als vindplaats voor het vroegtijdig signaleren van geldzorgen. Apothekers staan dicht bij hun cliënten en kunnen vaak als een van de eersten signalen van financiële problemen opvangen, bijvoorbeeld wanneer medicijnen niet worden opgehaald vanwege de kosten. Binnen het project leren apothekers hoe zij geldzorgen kunnen herkennen en op een laagdrempelige manier bespreekbaar kunnen maken. Hiervoor worden korte trainingen en praktische hulpmiddelen aangeboden. Daarnaast krijgen deelnemende apotheken ondersteuning bij het opbouwen van een sterk lokaal netwerk, zodat cliënten met geldzorgen snel kunnen worden doorverwezen naar passende hulp en ondersteuning. Dit deelproject wordt uitgevoerd door Divosa.

Samen sterker zonder geldzorgen: vrijwilligerswerk

Dit deelproject wordt uitgevoerd door Humanitas en richt zich op het versterken van de rol van vrijwilligers binnen de preventie van geldzorgen. Vrijwilligers hebben laagdrempelig contact met inwoners en kunnen daardoor signalen van financiële zorgen in een vroeg stadium kunnen opvangen.

Humanitas traint vrijwilligers en coördinatoren om geldzorgen vroeg te herkennen en bespreekbaar te maken. Zij leren signalen van financiële problemen herkennen, hierover het gesprek aan te gaan en inwoners gericht door te verwijzen naar passende lokale ondersteuning. Daarbij wordt aangesloten bij bestaande voorzieningen, zoals Thuisadministratie, Get a Grip en andere lokale initiatieven. Op deze manier draagt het project bij aan een sterkere verbinding tussen informele ondersteuning, vrijwilligerswerk en professionele hulpverlening.

Preventieve (doe)kracht van Sociaal Werk

Dit deelproject wordt uitgevoerd door Sociaal Werk Nederland en richt zich op het versterken van de rol van sociaal werkers bij de preventie van geldzorgen. Sociaal werkers hebben vaak intensief en langdurig contact met inwoners en bevinden zich daardoor in een goede positie om signalen van financiële zorgen vroegtijdig te signaleren en te bespreken.

Binnen het project worden vijf regionale leernetwerken ondersteund waarin sociaal werkers ervaringen, kennis en werkwijzen uitwisselen rondom het herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen. Jongerenwerkers uit deze regio's komen vijf keer samen. Uiteindelijke doel van de bijeenkomsten is dat de jongerenwerkers beter toegerust zijn bij het voeren van het gesprek over financiële problemen en het bieden van een passend eerste handelingsperspectief. Daarnaast is een van deze bijeenkomsten ingericht als een bredere netwerkbijeenkomst waarin wordt gewerkt aan het versterken van de samenwerking tussen sociaal werk, gemeenten, schuldhulpverlening, vrijwilligersinitiatieven en andere lokale partners, zodat inwoners sneller passende ondersteuning kunnen vinden. De inzet is om de opgebouwde netwerken in de regio's in 2027 te verduurzamen, waarvoor iedere regio een regionale aanjager wordt aangesteld.

Geld en geldzorgen bespreken op school: heel normaal!?

Dit deelproject richt zich op basisscholen en voortgezet onderwijs als vindplaats voor het vroegtijdig signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen. Uitgangspunt is dat stress over geld, zowel op gezinsniveau als bij de leerling zelf, invloed kan hebben op leerlingen en hun ontwikkeling. Binnen het project wordt gebruikgemaakt van het lespakket *Je Brein de Baas*, dat door ongeveer 2.000 scholen wordt gebruikt. Het lespakket richt zich op weerbaarheid en het bespreekbaar maken van stress. En is voor dit project uitgebreid met het bespreekbaar maken van geldzorgen. Daarnaast kunnen scholen een training van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) ontvangen met praktische handvatten om geldzorgen op school te signaleren en aan te pakken.

Dit deelproject is niet expliciet meegenomen in het kwalitatieve onderzoek. Er zijn geen interviews afgenomen over het lespakket *Je Brein de Baas* of de toepassing daarvan binnen scholen. Wel zijn enkele respondenten gesproken die vanuit sociaal werk of andere functies betrokken zijn bij scholen of onderwijsnetwerken. In die zin zijn de netwerken rondom scholen indirect onderdeel geweest van het onderzoek, maar kunnen op basis van dit onderzoek geen specifieke uitspraken worden gedaan over de werking of opbrengsten van het lespakket zelf.

Samenwerken: hoe dan?

Dit deelproject wordt uitgevoerd door het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) en richt zich op het opbouwen en versterken van lokale samenwerkingsnetwerken rondom de preventie van geldzorgen. Uitgangspunt is dat het voorkomen van geldzorgen een complex maatschappelijk vraagstuk is dat geen enkele organisatie alleen kan oplossen. Daarom ondersteunt het projectorganisaties die het verschil willen maken bij het voorkomen van geldzorgen, maar daarbij afhankelijk zijn van samenwerking met andere partijen.

Op basis van wetenschappelijke kennis en praktijkervaring is een stappenplan ontwikkeld om te werken aan betere samenwerking. Het NCJ begeleidt lokale organisaties bij de toepassing hiervan en ondersteunt hen bij de opbouw van een netwerk dat gezamenlijk aan de slag wil en kan met het voorkomen van geldzorgen.

1.2 Netwerkontwikkeling als rode draad

Ondanks de verschillen tussen de deelprojecten hebben zij een gemeenschappelijke kern. In alle projecten wordt gewerkt aan het versterken van netwerken rondom inwoners, het vergroten van de handelingsbekwaamheid van betrokken beroepskrachten en vrijwilligers, het normaliseren van gesprekken over geld en het verbeteren van de verbinding tussen informele en formele ondersteuning. Het programma gaat ervan uit dat juist deze combinatie van vroegsignalering, vertrouwen, samenwerking en laagdrempelige ondersteuning noodzakelijk is om geldzorgen in een vroeg stadium te herkennen en te voorkomen dat deze uitgroeien tot problematische schulden.

2 De onderzoeksopzet

2.1 Hoofdvraag

Het kwalitatieve onderzoek heeft als doel om inzicht te krijgen in de ervaringen van betrokkenen bij het programma Preventie van Geldzorgen en om te onderzoeken welke effecten en werkzame elementen zichtbaar zijn binnen de ontwikkelde netwerken. Het onderzoek vormt een aanvulling op de kwantitatieve monitoring en is gericht op het verkrijgen van verdiepend inzicht in de wijze waarop geldzorgen worden herkend, bespreekbaar gemaakt en opgepakt binnen de verschillende vindplaatsen en netwerken.

De centrale onderzoeksvraag luidde:

Welke effecten worden ervaren door betrokkenen bij de netwerken van het programma Preventie van Geldzorgen en welke factoren dragen volgens hen bij aan deze effecten?

2.2 Onderzoeksmethode & respondenten

Voor de kwalitatieve monitoring van het programma Preventie van Geldzorgen is gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews. In de bijlage is een uitgebreidere beschrijving van de onderzoeksopzet opgenomen.

In totaal zijn 25 interviews afgenomen. Het eerste interview is afgenomen op 4 juni 2026, het laatste interview op 5 augustus 2026. De dataverzameling vond plaats binnen 6 lokale netwerken die deelnamen aan het programma Preventie van Geldzorgen. Binnen deze netwerken zijn verschillende typen betrokkenen gesproken om een breed beeld te verkrijgen van de werking van het programma. Er zijn ook netwerken waar maar een enkele deelnemer van is gesproken. Dit is gedaan om zowel een beeld van netwerken te kunnen krijgen als van individuele vindplaatsen en deelprojecten.

Netwerk	Aantal interviews
Haarlem	6
Amsterdam ZuidOost	4
Delft	7
Meerijstad	2
Leidschendam-Voorburg	2
Almelo	1
Overig (verdiepende interviews)	3
Totaal	25

Binnen het onderzoek zijn interviews afgenomen met vertegenwoordigers van verschillende groepen die betrokken zijn bij de uitvoering van het programma:

Respondentgroep	Aantal interviews
Beroepskrachten binnen de netwerken	18
Vrijwilligers/laagdrempelige financiële dienstverlening	2
Ervaringsdeskundigen/sleutelpersonen	5
Totaal	25

De verschillende respondentgroepen vervullen ieder een eigen rol binnen het programma. Door deze groepen afzonderlijk te bevragen kon inzicht worden verkregen in zowel de uitvoering van het programma als de ervaren effecten voor inwoners.

2.3 Beperkingen van het onderzoek

Bij de uitvoering van het onderzoek hebben we te maken gehad met enkele beperkingen. Vanwege organisatorische en budgettaire randvoorwaarden was het aantal af te nemen interviews beperkt. Hierdoor konden niet alle deelprojecten afzonderlijk worden onderzocht. Voor sommige deelprojecten gold bovendien dat het aantal deelnemers beperkt was dat beschikbaar was voor interviews. Dit gold onder meer voor verschillende activiteiten gericht op jongeren (Kansrijke start en Geld en geldzorgen bespreken op school). Om toch voldoende basis te hebben voor analyse zijn deze activiteiten samengevoegd en gezamenlijk beschreven, waardoor geen uitspraken kunnen worden gedaan over de afzonderlijke deelprojecten. Daarnaast is van het project Geldzorgen bij de apotheekbalie is niemand geproken. Dit project is wat betreft opzet gelijk aan Geldzorgen in de huisartsenpraktijk.

Een tweede beperking betreft het moment waarop respondenten zijn geïnterviewd. Het doel van het onderzoek was om inzicht te krijgen in de betekenis van het programma voor de dagelijkse praktijk van deelnemers. Hiervoor is bewust gekozen om niet direct na afloop van activiteiten te interviewen, zodat respondenten de gelegenheid hadden gehad om het geleerde in de praktijk toe te passen. Het gevolg hiervan is dat sommige respondenten minder goed konden reconstrueren welke onderdelen van een training of bijeenkomst precies zijn gevolgd. Daarnaast bleek dat een aanzienlijk deel van de respondenten voorafgaand aan deelname al actief was op het terrein van geldzorgen. Daardoor waren veranderingen niet altijd zichtbaar in de vorm van geheel nieuwe werkzaamheden, maar vaker in een aanscherping van bestaande werkwijzen, kennis of gesprekstechnieken. Dit maakte het soms lastig om een scherp onderscheid te maken tussen de situatie vóór en na deelname aan het programma. De resultaten hebben daarom betrekking op ervaren veranderingen in handelen en bewustwording en minder op volledig nieuwe activiteiten. Ook is er mogelijk sprake van een bias: mensen die het programma als positief hebben ervaren zullen mogelijk eerder geneigd zijn geweest om een aantal maanden na een activiteit nog te spreken met onderzoekers.

Tot slot was het oorspronkelijke voornemen om ook inwoners met (beginnende) geldzorgen te interviewen. Hier is uiteindelijk van afgezien. Vanuit inhoudelijk perspectief werd verwacht dat inwoners slechts beperkt konden reflecteren op de toegevoegde waarde van de interventies, omdat zij veelal geen vergelijking kunnen maken met de werkwijze vóór deelname van beroepskrachten,

vrijwilligers of ervaringsdeskundigen aan het programma. Daarnaast bleek het in de praktijk lastig om inwoners te werven. Bij verschillende deelprojecten was het contact tussen inwoners en betrokken professionals inmiddels beëindigd of was het vanuit privacy- of beroepsmatige overwegingen niet wenselijk om inwoners opnieuw te benaderen. Gezien deze praktische beperkingen en de beschikbare tijd is ervoor gekozen om de ervaringen van beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen centraal te stellen. Uitspraken over effecten voor inwoners zijn daarom gebaseerd op de waarnemingen van deze respondenten en niet op ervaringen van inwoners zelf.

2.4 Relatie met het kwantitatieve onderzoek

Naast het kwalitatieve onderzoek is binnen het programma een kwantitatieve monitoring uitgevoerd onder deelnemers van de lokale netwerken. In deze monitoring vullen professionals, vrijwilligers en andere betrokkenen een vragenlijst in bij de start van hun deelname (nulmeting) en na afloop van het traject (éénmeting). Het kwantitatieve onderzoek brengt daarmee veranderingen in kennis, vaardigheden en handelingen in kaart. Het kwalitatieve onderzoek sluit hierop aan doordat de interviews zich nadrukkelijk op de ervaren veranderingen sinds deelname aan het programma. Daarmee ligt de belangrijkste samenhang tussen beide onderzoeken in de relatie tussen de nul- en éénmeting: de kwantitatieve monitoring laat zien óf er veranderingen optreden, terwijl het kwalitatieve onderzoek inzicht biedt in hoe deze veranderingen door deelnemers worden ervaren en wat zij in de praktijk betekenen.

3 De bevindingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen uit de interviews beschreven. Als eerste een analyse op het niveau van de afzonderlijke deelprojecten. Hierbij wordt beschreven welke opbrengsten en inzichten uit de verschillende deelprojecten naar voren komen. Vervolgens gaan we in op de overkoepelende patronen en thema's en brengen we dit samen tot de belangrijkste hoofdlijnen.

3.1 Samenwerken met ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen

Uit de gesprekken (n=5) komt duidelijk naar voren dat alle respondenten zien dat het inzetten van ervaringsdeskundigen bij het signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen van grote meerwaarde is. We kunnen helaas niets zeggen over de inzet van specifiek de sleutelpersonen. De respondenten die we hebben geproken zijn naast sleutelpersoon ook vaak ervaringsdeskundige, waarbij deze rollen in elkaar overlopen. Dit maakt dat specifieke rapportage over de inzet van sleutelpersonen niet mogelijk is.

Ervaringsdeskundigen weten uit eigen ervaring hoe moeilijk het kan zijn om over geldzorgen te praten. Deze ervaring kunnen zij gebruiken om het gesprek met mensen te voeren over geldzorgen, daarmee zijn zij eigenlijk een verbindende schakel tussen inwoners en beroepskrachten. Ervaringsdeskundigen begrijpen hoe het is om te leven met geldzorgen, schulden en de stress die daarbij komt kijken. Ervaringsdeskundigen kennen de werkwijze van gemeenten en hulpverleners. Daardoor kunnen zij aan beroepskrachten uitleggen waar inwoners in de praktijk tegenaan lopen en waar organisaties/gemeenten nog kunnen verbeteren. Ook kunnen zij inwoners helpen om de taal en werkwijze van organisaties en gemeenten beter te begrijpen. Zo zorgen zij ervoor dat beide kanten elkaar beter verstaan en samenwerken aan passende ondersteuning.

Uit alle interviews komt naar voren dat ervaringsdeskundigen inderdaad een andere ingang hebben bij inwoners dan reguliere beroepskrachten. Zij herkennen signalen die anderen mogelijk missen en weten beter wat zich achter gedrag schuilhoudt. Zo noemen respondenten dat inwoners afspraken vergeten, post niet openen, contact vermijden of ontkennen dat er problemen zijn. Doordat het contact vaak langer is, ze de mensen kennen of zelf dit hebben meegemaakt worden dit soort signalen door de respondenten (vaker) opgepakt.

Daarnaast benoemen de respondenten dat vertrouwen een noodzakelijke voorwaarde is om geldzorgen bespreekbaar te maken. Voor inwoners is de stap naar de gemeente groot. Wanneer ervaringsdeskundigen deelnemen aan een gesprek tussen een inwoner en de gemeente, zien de respondenten vaak terug dat een groot deel van de inwoners met geldproblemen weinig vertrouwen hebben in de overheid. De respondenten benoemen dat zij juist in die situaties kunnen helpen om het gesprek gaande te houden en de echte vraagstukken en problemen op tafel te krijgen. Vrijwel alle respondenten geven aan dat inwoners vaak eerst afhoudend zijn of hulp afwijzen. Pas wanneer er een vertrouwensband ontstaat, willen inwoners open zijn over hun problematiek. Meerdere respondenten geven aan dat inwoners sneller hun verhaal vertellen wanneer zij horen dat de

gesprekspartner zelf vergelijkbare ervaringen heeft gehad. Daardoor ontstaat niet alleen sneller vertrouwen, maar komt ook meer informatie boven tafel.

'Ik weet hoe het is om (...) geldzorgen te hebben. En dan zie je ook wel dat mensen ontdooien en sneller hun verhaal vertellen, omdat ze denken van nee, maar die begrijpt mij. Dat is het mooie aan het aan het werk.' – ervaringsdeskundige

In verschillende netwerken van het programma worden ervaringsdeskundigen inmiddels bewust ingezet wanneer reguliere gesprekken vastlopen of wanneer consultants merken dat zij geen volledig beeld krijgen van een situatie.

'Ik vind het heel erg fijn dat ik vanuit mijn eigen ervaring gewoon mensen kan helpen. En ik zie ook dat de mensen dat ook fijn vinden. Dat je zegt, ik begrijp u, want ik heb het zelf ook meegemaakt. Dan zie je ze je kijken van oh, jij hebt het ook meegemaakt. Dat schept toch wel een band.' – ervaringsdeskundige

Meerwaarde programma Preventie van geldzorgen

De inzet van ervaringsdeskundigen is niet uniek voor het programma Preventie van geldzorgen. Sterk uit armoede, een van de partners van het programma, is hier al lange tijd mee bezig. Sterk uit armoede is een 'emancipatiebeweging' van, voor en door de mensen in armoede. De aanpak van Sterk uit armoede kenmerkt zich door de inzet van opgeleide ervaringsdeskundigen en hun ervaringskennis als onderdeel bij het oplossen van armoede. Vanuit het programma wordt door Sterk uit Armoede en Pharos zowel voor mensen met ervaringskennis als voor sleutelpersonen extra training en ondersteuning geboden specifiek op het thema preventie van geldzorgen. De meerwaarde van de kernt raining blijkt vooral te liggen in de verdere professionalisering van de aanwezige ervaringskennis. Verschillende respondenten hadden al voor de kernt raining veel ervaring het ondersteunen van mensen met geldzorgen, hadden kennis van armoedevraagstukken en waren vaak ook als informele hulpverlener aan de slag geweest. Voor deze respondenten lag de winst minder in het leren herkennen van geldproblemen en meer in het ontwikkelen van vaardigheden om hun eigen ervaring bewuster en professioneel in te zetten. Juist door hier echt weer even op te focussen en te kijken hoe je dat kan doen, heeft geholpen.

Wat opviel is dat respondenten benoemen dat de training hielp om gesprekken gestructureerd op te bouwen. Respondenten benoemen hierbij een viertal onderwerpen uit de training waar dit speelt: het leren voeren van moeilijke gesprekken, omgaan met weerstand, aansluiten bij de belevingswereld van inwoners en het zorgvuldig bespreken van gevoelige onderwerpen. De rollenspellen met acteurs worden door meerdere respondenten expliciet genoemd als een van de meest waardevolle onderdelen van de training. Zij konden daarmee oefenen met boze inwoners, weerstand, lastige gesprekken en gesprekken met professionals.

Naast praktische vaardigheden had de training ook een sterk persoonlijk effect. Verschillende respondenten beschrijven hoe zij niet alleen leerden om anderen te ondersteunen, maar ook zelf

nieuwe inzichten opdeden over hun eigen ervaringen met armoede. Zo hielp de training ervaringsdeskundigen om verbanden te leggen tussen ervaringen uit het verleden en eigen keuzes en gedrag.

Meerwaarde voor inwoners

De directe link tussen het programma Preventie voor Geldzorgen en de meerwaarde voor inwoners is erg lastig te leggen. Zoals eerder besproken richt het programma zich vooral op het versterken van professionals om eerder geldzorgen te herkennen en bespreekbaar te maken. Zeker bij de ervaringsdeskundigen die vaak al gesprekken voerden over geldzorgen, is het niet goed te meten wat de extra ondersteuning heeft opgeleverd. Wel geven alle respondenten aan dat zij zien dat er veel meerwaarde zit in het inzetten van ervaringsdeskundigen, waarbij de grootste meerwaarde zit in herkenning, erkenning en vertrouwen. Respondenten beschrijven dat inwoners zich minder beoordeeld voelen en het gevoel hebben dat er echt naar hen wordt geluisterd. Zij ervaren dat iemand begrijpt wat zij meemaken zonder dat alles eerst hoeft te worden uitgelegd. Daardoor accepteren inwoners sneller hulp en zijn zij eerder bereid om moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken. Respondenten geven dus aan dat zij zelf door deze training zich meer gesterkt voelen in het bespreekbaar maken van deze moeilijke onderwerpen. Ze hebben extra handvatten gekregen waardoor zij inwoners hierbij beter kunnen ondersteunen en helpen. Dit geldt niet alleen voor het bespreekbaar maken maar ook juist het bieden van die praktische ondersteuning. Respondenten geven aan dat de training meerwaarde had en dat zij het gevoel hebben, dat zij dus zelf meer signalen kunnen oppakken en bespreken waardoor problemen minder lang verborgen blijven en hulp eerder op gang komt.

Meerwaarde voor gemeenten en organisaties

Wat betreft de ervaringsdeskundigen is het ook goed om nog te benoemen dat het niet alleen gericht is op de relatie tussen de inwoner en de ervaringsdeskundigen. Het bewust inzetten van de eigen en collectieve ervaringen van armoede en sociale uitsluiting, helpt ook bij de brugfunctie naar de gemeenten. Ervaringsdeskundigen helpen om de werkwijze en beleid van instanties te spiegelen en om communicatie van formele instanties beter aan te laten sluiten op inwoners. Zij signaleren vakjargon, ingewikkeld taalgebruik en onduidelijke procedures, en denken mee over begrijpelijker alternatieven. Hierdoor worden brieven, websites en andere vormen van communicatie toegankelijker en beter te begrijpen voor inwoners.

Ook dragen ervaringsdeskundigen bij aan bewustwording binnen organisaties. Zij laten beroepskrachten zien hoe beleid, taalgebruik en werkwijzen in de praktijk uitpakken voor inwoners. Hierdoor ontstaat meer begrip voor de effecten van schuldenstress, schaamte en armoede.

'In het begin was samenwerking binnen de gemeente wel lastig, want ze hadden zoiets van: kom je mij nu beoordelen? Hoe moet ik jouw taak zien? Dat heeft wel moeten groeien. Ik denk dat het nu, eigenlijk al wel driekwart jaar, zover is dat ze zeggen: 'Wil je eens bij dat gesprek aansluiten?' 'Want ik heb het gevoel dat ik daar niet de onderste steen boven krijg.' Dan ga ik mee en krijgen ze vaak meer informatie dan ze van tevoren ingeschat hadden. Bepaalde

technieken die we op de trainingen geleerd hebben, heb ik dan toch ook wel weer bij collega's toegepast. – ervaringsdeskundige

Knelpunten en verbeterpunten

Het programma Preventie van Geldzorgen werkt vanuit drie samenhangende principes: laden, verbinden en versterken. Uit de interviews blijkt dat dit deelproject vooral heeft bijgedragen aan het laden van ervaringsdeskundigen. Respondenten geven aan dat zij door de training meer kennis hebben opgedaan over geldzorgen, signalering en doorverwijzing en zich beter toegerust voelen om hun rol te vervullen. Daarmee is een belangrijke basis gelegd voor de inzet van ervaringsdeskundigheid binnen de lokale aanpak van geldzorgen.

Tegelijkertijd laten de interviews zien dat verdere stappen nodig zijn om de opbrengsten van dit deelproject duurzaam te verankeren. Met name op de onderdelen verbinden en versterken liggen nog mogelijkheden. Respondenten geven aan dat de positie van ervaringsdeskundigen binnen organisaties niet altijd vanzelfsprekend is en dat verdere inbedding in lokale netwerken gewenst is. Juist in de verbinding met andere deelprojecten, die zich richten op netwerkontwikkeling en samenwerking, liggen kansen om de rol van ervaringsdeskundigen verder te versterken en beter te verankeren binnen de lokale aanpak. Hierbij geven respondenten ook aan dat het nu soms een eenzame rol is, en dat meerdere ervaringsdeskundigen binnen een netwerk erg behulpzaam zouden zijn.

Op basis van de interviews komen drie aandachtspunten naar voren die meegenomen kunnen worden in een vervolg van dit deelproject:

- **Meer ruimte voor verdieping in de training.** Verschillende respondenten geven aan dat de training als inhoudelijk sterk werd ervaren, maar dat de hoeveelheid informatie soms groot was in verhouding tot de beschikbare tijd. Een uitbreiding van het aantal trainingsdagen of een betere spreiding van de inhoud kan bijdragen aan meer verdieping en verwerking van de aangeboden kennis.
- **Meer aandacht voor de positionering van ervaringsdeskundigen.** Respondenten beschrijven dat collega's en organisaties niet altijd weten hoe de ervaringsdeskundige rol zich verhoudt tot bestaande functies. Toekomstige trainingen kunnen meer aandacht besteden aan het werken binnen organisaties, het omgaan met weerstand en het versterken van de professionele positionering van ervaringsdeskundigen.
- **Investeren in onderlinge verbinding tussen ervaringsdeskundigen.** Verschillende respondenten geven aan dat het werk soms eenzaam kan zijn wanneer zij als enige ervaringsdeskundige binnen een organisatie of gemeente werkzaam zijn. Het versterken van netwerken tussen ervaringsdeskundigen en het inzetten van meerdere ervaringsdeskundigen binnen een regio kan bijdragen aan onderlinge steun, kennisuitwisseling en een duurzamere inbedding van ervaringsdeskundigheid.

3.2 Signaleren van geldzorgen in de huisartsenpraktijk

Dit deelproject heeft zich gericht op zorgprofessionals. Als onderdeel van de ondersteuning kregen zij een training aangeboden waarin het signaleren en het bespreekbaar maken van geldzorgen centraal stond. De training is met name gevolgd huisartsen en praktijkondersteuners, echter bij sommige locaties sloten ook andere zorgprofessionals aan, waaronder fysiotherapeuten en psychologen en huisartsen. We hebben vijf deelnemers met verschillende zorgberoepen geïnterviewd. De meerwaarde van de training voor deelnemers is sterk afhankelijk van de voorkennis en praktijk van de respondent. Zo waren er enkele zorgprofessionals die al veel met financieel kwetsbare groepen werken. Deze professionals ervoeren de training vooral als een bevestiging van bestaande kennis en werkwijze. Voor deelnemers met minder ervaring bood de training wel nieuwe inzichten, praktische handvatten en meer vertrouwen om geldzorgen bespreekbaar te maken.

Binnen de training was veel aandacht voor het thema signalering. Toch blijft het herkennen van financiële problematiek volgens veel respondenten lastig. Geldzorgen zijn lang niet altijd zichtbaar en veel mensen houden hun situatie verborgen. Voor zorgprofessionals is het herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen vooral lastig omdat zij de inwoner vaak maar kort en sporadisch zien in spreekkamers. De respondenten benoemen wel verschillende signalen die kunnen wijzen op geldproblemen, zoals stressgerelateerde klachten, het niet ophalen van medicatie, opmerkingen over de kosten van sport of leefstijlinterventies, het uitstellen van zorg of het niet kunnen betalen van noodzakelijke voorzieningen. De training heeft volgens de respondenten geholpen om bewuster op dergelijke signalen te letten.

Meerwaarde van programma Preventie van geldzorgen

Uit de interviews blijkt dat het programma op verschillende manieren van meerwaarde is geweest voor huisartsen en andere zorgprofessionals. De meest genoemde opbrengst is de toegenomen bewustwording van de relatie tussen geldzorgen en gezondheid. Respondenten geven aan dat de training het onderwerp opnieuw op de agenda heeft gezet en het belang van signalering van geldzorgen heeft benadrukt. Voor verschillende deelnemers vormde de training een bevestiging dat geldzorgen een belangrijke onderliggende oorzaak kunnen zijn van gezondheidsproblemen. Tegelijkertijd werkte de training als een wake-upcall om financiële problematiek vaker actief mee te nemen in gesprekken met patiënten. Waar zij voorheen eerder afwachtten tot een patiënt zelf over geldproblemen begon, geven respondenten aan dat zij het onderwerp nu vaker zelf ter sprake brengen.

Daarnaast heeft de training bijgedragen aan een gezamenlijk besef binnen huisartsenpraktijken dat geldzorgen niet los kunnen worden gezien van gezondheid. Respondenten beschrijven dat financiële problemen kunnen leiden tot stress, mentale klachten, het uitstellen van zorg of problemen met leefstijl en medicatiegebruik. Juist daarom werd het gewaardeerd dat niet alleen huisartsen, maar ook praktijkondersteuners en andere medewerkers uit de praktijk betrokken werden bij de training. Dit maakte het mogelijk om binnen de organisatie een gezamenlijke verantwoordelijkheid te ontwikkelen voor het signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen.

Naast bewustwording heeft de training ook concrete kennis en praktische handvatten opgeleverd. Respondenten geven aan dat zij zich beter toegerust voelen om geldzorgen te herkennen en hierover het gesprek aan te gaan. Zo hebben zij geleerd om actiever vragen te stellen over de financiële situatie van patiënten en meer aandacht te hebben voor signalen die kunnen wijzen op geldproblemen.

Daarnaast noemen verschillende respondenten het belang van een open en niet-oordelende gesprekshouding. De training had daar veel aandacht voor en heeft hen geholpen om beter aan te sluiten bij de ervaringen van patiënten, begrip te tonen voor de stress die geldzorgen met zich meebrengen en het onderwerp te normaliseren. Volgens respondenten verlaagt dit de drempel om over geldproblemen te praten en vergroot het de kans dat patiënten ondersteuning accepteren.

Tot slot heeft de training de kennis over ondersteuningsmogelijkheden vergroot. Voor een aantal deelnemers was de training een eerste kennismaking met lokale organisaties en ondersteuningsmogelijkheden. Daardoor ontstond meer inzicht in wat er lokaal beschikbaar is voor inwoners met geldzorgen en hoe zij kunnen doorverwijzen naar deze organisaties. Bij een deel van de respondenten bestonden al contacten met wijkteams, gemeenten, welzijnsorganisaties en schuldhulpverlening. Voor hen veranderde de training weinig aan de bestaande samenwerkingsstructuren, maar werden deze wel opnieuw onder de aandacht gebracht.

Tijdens de training zijn er ervaringsdeskundigen geweest die hun verhaal hebben verteld. Dit wordt door respondenten nadrukkelijk als meerwaarde wordt genoemd en zou dan ook behouden moeten worden. De persoonlijke verhalen maakten inzichtelijk welke impact financiële stress kan hebben op het dagelijks leven van mensen. Respondenten geven aan dat hierdoor meer begrip is ontstaan voor de uitdagingen waar mensen met geldzorgen mee te maken hebben en voor de gevolgen die financiële problemen kunnen hebben voor gezondheid, welzijn en sociale participatie.

Meerwaarde voor inwoners

Een deel van de respondenten geeft aan dat zij hun aanpak hebben aangepast naar aanleiding van de training. Zij vragen nu explicieter naar geldzorgen. Daardoor wordt het onderwerp eerder onderdeel van consulten. Ook wordt sneller doorgevraagd wanneer er signalen zijn dat geldzorgen mogelijk een rol spelen. Hierdoor worden geldzorgen vaker besproken dan voorheen en hoeven patiënten minder vaak zelf het initiatief te nemen.

Voor deelnemers die al jarenlang werken met kwetsbare groepen veranderde de werkwijze minder. Zij waren al actief bezig met signalering, samenwerking en begeleiding rondom financiële problemen. Voor hen was de grootste opbrengst vooral bevestiging van het belang van dit onderwerp en het gezamenlijke beeld en aanpak bespreken.

Naar aanleiding van de training vraag ik vaker of mensen geldzorgen hebben. Gewoon door terloops op te merken: 'Goh, dat moet wel moeilijk voor je zijn' of 'Jeetje, hoe ga je dat financieel dragen?'. Dat soort opmerkingen maak ik tegenwoordig vaker als het om financiën gaat.' - huisarts

Knelpunten en verbeterpunten

Als we kijken naar de drie samenhangende principes laden, verbinden en versterken, dan blijkt dat dit deelproject vooral heeft bijgedragen aan het laden van professionals in de eerstelijnszorg. De training heeft het bewustzijn over de relatie tussen geldzorgen en gezondheid vergroot, kennis versterkt en professionals praktische handvatten geboden om het gesprek over geldzorgen aan te gaan. Daarmee is een belangrijke basis gelegd voor signalering van geldzorgen binnen de huisartsenzorg.

Tegelijkertijd laten de interviews zien dat verdere stappen nodig zijn om de opbrengsten van dit deelproject duurzaam te verankeren. Met name op de onderdelen verbinden en versterken liggen nog kansen. Respondenten geven aan dat het herkennen van geldzorgen in de praktijk complex blijft en dat zij behoefte hebben aan een betere verbinding met lokale ondersteuningsstructuren. Daarnaast wijzen verschillende deelnemers op het belang van structurele aandacht voor geldzorgen binnen opleidingen, werkprocessen en samenwerkingsverbanden. Juist in de verbinding met andere deelprojecten die zich richten op netwerkontwikkeling en samenwerking, liggen mogelijkheden om de rol van de huisartsenzorg in signalering verder te versterken en beter te verankeren.

Op basis van de interviews komen de volgende vijf aandachtspunten naar voren die meegenomen kunnen worden in een vervolg van dit deelproject:

- **Meer aandacht voor praktijkgerichte casuïstiek.** Respondenten geven aan dat praktijkvoorbeelden, ervaringsverhalen en oefensituaties het meest bijdragen aan het herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen. Er is behoefte aan meer casuïstiek die direct aansluit bij situaties uit de dagelijkse zorgpraktijk.
- **Verdieping van kennis over schuldhulpverlening en ondersteuning.** Vooral bij huisartsen waar nog geen structurele samenwerkingen zijn, bestaat er behoefte aan meer inzicht in hoe schuldhulpverlening, bewindvoering en schuldsanering in de praktijk werken. Hierdoor kunnen beroepskrachten patiënten beter informeren en begeleiden.
- **Een duidelijkere sociale kaart.** Respondenten willen laagdrempelig kunnen zien welke organisaties lokaal ondersteuning bieden en voor welke hulpvragen zij terechtkunnen. Dit kan de doorverwijzing naar passende hulp vergemakkelijken.
- **Structurele borging van het thema geldzorgen.** Verschillende respondenten benadrukken dat aandacht voor geldzorgen niet afhankelijk zou moeten zijn van tijdelijke projecten. Zij pleiten voor een vaste plek voor dit onderwerp in opleidingen, bij- en nascholing en reguliere werkprocessen binnen de zorg.
- **Versterking van de samenwerking buiten de zorg.** Respondenten wijzen erop dat vroegsignalering niet alleen een taak is van de huisartsenzorg. Scholen, sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties hebben vaak eerder zicht op beginnende problemen. Een sterkere verbinding tussen deze partijen en de zorg kan bijdragen aan een bredere en effectievere aanpak van geldzorgen.

‘Ik moet eerlijk zeggen dat de gemeente voor mij een beetje een zwarte doos blijft. Ik vind het heel ingewikkeld wat er allemaal voor projecten en initiatieven zijn.’ – huisarts

Daarnaast blijkt uit de interviews dat het herkennen van geldzorgen een blijvende uitdaging vormt. Verborgene armoede is niet altijd zichtbaar en niet iedere patiënt toont signalen die direct wijzen op financiële problemen. Ook wordt opgemerkt dat vooral professionals deelnemen die al interesse hebben in het onderwerp, waardoor een deel van de doelgroep mogelijk onvoldoende wordt bereikt. Dit benadrukt het belang van vervolgactiviteiten die niet alleen gericht zijn op verdere deskundigheidsbevordering, maar ook op het verbreden van het bereik en het versterken van de samenwerking tussen zorg, sociaal domein en lokale netwerken.

3.3 Samen Sterker zonder geldzorgen: vrijwilligerswerk

Vrijwilligers vervullen een belangrijke rol binnen de aanpak van geldzorgen. Zij bieden laagdrempelige ondersteuning aan inwoners, helpen bij het ordenen van financiële vragen, spelen een rol bij signalering en vormen een brug naar formele hulpverlening. Daarmee zijn zij een belangrijke partner binnen het netwerk rondom vroegsignalering. Waar sommige inwoners voldoende hebben aan praktische ondersteuning van een vrijwilliger, kunnen vrijwilligers anderen begeleiden naar meer specialistische ondersteuning, zoals maatschappelijk werk of schuldhulpverlening.

Van dit deelproject zijn slechts twee respondenten geïnterviewd. Het aantal beschikbare respondenten is daarmee beperkt, waardoor voorzichtigheid geboden is bij het trekken van conclusies. Tegelijkertijd vinden wij het van belang om de bevindingen toch te rapporteren, omdat ze wel inzichten geven in de meerwaarde van dit deelproject.

Meerwaarde van het programma Preventie van geldzorgen

Uit de twee interviews blijkt dat het programma voor deze vrijwilligers vooral heeft bijgedragen aan het vergroten van bewustwording rondom geldzorgen en de impact daarvan op het dagelijks leven van inwoners. Respondenten geven aan dat de training opnieuw zichtbaar maakte hoe groot de groep mensen is die met financiële problemen te maken heeft en welke gevolgen dit kan hebben voor gezinnen en jongeren. De bijeenkomst droeg daarmee bij aan een sterker gevoel van urgentie en aandacht voor het onderwerp. De inzet van ervaringsdeskundigen tijdens de training wordt daarbij als waardevol ervaren. Ook de verhalen van ervaringsdeskundigen vormden een belangrijke meerwaarde. Deelnemers benoemen deze verhalen expliciet als het onderdeel dat het meeste indruk maakte. De ervaringsverhalen maakten duidelijk welke gevoelens van schaamte, stress en machteloosheid mensen met financiële problemen kunnen ervaren. Daarnaast leerden deelnemers beter begrijpen waarom inwoners soms terughoudend zijn om hulp te vragen of hun problemen te delen.

'Er is bijvoorbeeld blijven hangen dat een groot deel van de jongeren armoede ervaart en dat (geloof ik) één op de drie gezinnen zorgen over geld kan hebben.' – vrijwilliger

Daarnaast geven respondenten aan dat zij zich zekerder voelen om het gesprek over geldzorgen aan te gaan. Waar financiële onderwerpen voorheen soms voorzichtig werden benaderd, ervaren deelnemers nu meer vertrouwen om door te vragen naar de situatie van inwoners en bespreekbaar te maken wat er werkelijk speelt.

Meerwaarde voor inwoners

Hoewel de interviews beperkt inzicht geven in de ervaringen van inwoners zelf, geven respondenten aan dat de training invloed heeft gehad op de manier waarop zij contact hebben met inwoners. Vrijwilligers geven aan dat zij eerder en directer vragen durven stellen over mogelijke geldzorgen en meer aandacht hebben voor onderliggende problematiek. Daarnaast hebben zij concrete gespreksopeningen meegenomen uit de training, zoals het stellen van bredere vragen over zorgen en problemen in het dagelijks leven. Volgens de respondenten maakt dit het makkelijker om financiële problemen bespreekbaar te maken en inwoners toe te leiden naar passende ondersteuning wanneer dat nodig is. Een voorbeeld hiervan is de vraag: 'Zijn er andere dingen waar u zich zorgen over maakt?' Deze vraag biedt ruimte om onderliggende financiële problemen bespreekbaar te maken zonder direct naar schulden of inkomen te vragen.

Knelpunten en verbeterpunten

Het programma Preventie van Geldzorgen werkt vanuit de samenhangende principes laden, verbinden en versterken. Uit de interviews blijkt dat dit deelproject met name heeft bijgedragen aan het laden van vrijwilligers. De training heeft kennis vergroot, bewustwording versterkt en concrete handvatten geboden voor gesprekken over geldzorgen.

Tegelijkertijd laten de interviews zien dat op de onderdelen verbinden en versterken nog verdere stappen mogelijk zijn. Beide respondenten benadrukken dat het voor zowel professionals als inwoners niet altijd duidelijk is welke organisaties actief zijn, welke ondersteuning zij bieden en hoe doorverwijzing het beste kan plaatsvinden. Ook spelen taalbarrières, ingewikkelde regelgeving en beperkte kennis van het ondersteuningslandschap hierbij een rol. Juist voor vrijwilligers, die vaak dicht bij inwoners staan, is een sterk netwerk van samenwerkende organisaties van grote waarde.

Op basis van de interviews komen de volgende aandachtspunten naar voren:

- **Meer aandacht voor praktische gesprekstechnieken.** Respondenten hebben behoefte aan meer concrete handvatten en verschillende gesprekstechnieken die aansluiten bij diverse doelgroepen en situaties.
- **Verder investeren in samenwerking tussen organisaties.** Een sterkere verbinding tussen vrijwilligersorganisaties, maatschappelijke organisaties en formele hulpverlening kan bijdragen aan betere ondersteuning en doorverwijzing van inwoners.
- **Vergroten van kennis over het lokale ondersteuningsaanbod.** Respondenten geven aan behoefte te hebben aan een actuele en toegankelijke sociale kaart, zodat sneller zichtbaar is welke organisatie het beste aansluit bij een specifieke hulpvraag.

3.4 Samenwerking: hoe dan?

Dit deelprogramma richtte zich niet zo meer op een doelgroep maar juist op het vormen van de netwerken. In een aantal bijeenkomsten werden bestaande netwerken ondersteund om vervolgens stappen te kunnen zetten in de aanpak van de preventie van geldzorgen in de betreffende gemeente of wijken waar de partners actief zijn. Afwijkend van de andere projecten is duidelijk dat de bijeenkomst zich richt op het verbinden en versterken en niet zozeer op het laden van de professionals die meedoen aan deze bijeenkomsten. Van dit deelproject hebben we tien deelnemers gesproken.

Meerwaarde programma Preventie van geldzorgen

In lijn met de focus van de bijeenkomsten, is een belangrijke rode draad in de interviews dat deelnemers de bijeenkomsten ook zien als een instrument om samenwerking en netwerkvorming te versterken. Respondenten benadrukken dat de bijeenkomsten hebben geleid tot een beter beeld van wie er actief zijn in het werkveld, wat organisaties doen en hoe partijen elkaar kunnen aanvullen.

'Men wist elkaar voor de bijeenkomsten al enigszins te vinden. Maar het samenwerken aan een activiteit is anders dan elkaar gewoon vinden.' – vrijwilliger

'Ik denk wel dat de verbindingen steviger zijn geworden door de bijeenkomsten. Dat mensen wel op een andere manier, veel meer inhoudelijk bij elkaar betrokken zijn geraakt.' – Beroepskracht

Ook geven de respondenten aan dat zij het gevoel hebben dat de samenwerking en de netwerkvorming is versterkt. Ze weten dus niet alleen meer over wie er acties zijn maar beschrijven ook dat bestaande contacten door de bijeenkomsten zijn verdiept en dat relaties persoonlijker zijn geworden. Organisaties werden minder abstract doordat deelnemers aan de bijeenkomsten medewerkers achter de organisaties leerden kennen. Door de bijeenkomsten zijn de onderlinge lijnen korter geworden en voelen deelnemers zich vrijer om contact te zoeken wanneer zich een vraag of probleem voordoet.

'Bij de bijeenkomsten zag ik wel wat mensen die ik normaal gesproken niet vaak zie. Nu voel ik me wel wat vrijer en is het makkelijker om contact met deze mensen op te nemen als ik bijvoorbeeld een cliënt zie die te maken heeft met geldzorgen.' – beroepskracht

Verder hebben de bijeenkomsten concrete producten opgeleverd die de netwerken verder ondersteunen. Zo is er bijvoorbeeld een organogram ontwikkeld. Met dit organogram is het netwerk van samenwerkingspartners inzichtelijk gemaakt. Op basis van dit organogram is vervolgens bepaald welke rollen, taken en verantwoordelijkheden het best bij welke partij kunnen worden belegd. Een ander voorbeeld is het maken van een netwerkkaart. De netwerkkaart is bedoeld om helder weer te geven welke organisaties in de omgeving ondersteuning aanbieden en wat het ondersteuningsaanbod betreft. Hierbij is ook gekeken hoe korte lijnen tot stand kunnen komen zodat mensen direct in contact komen met een medewerker in het veld.

We hebben gesproken met mensen die hebben deelgenomen aan verschillende bijeenkomsten. De bijeenkomsten waren per regio (gemeente of wijk) georganiseerd. Binnen dit deelproject is steeds getracht om aan te sluiten bij de lokale behoefte. Dat heeft ertoe geleid dat er hele andere producten zijn opgeleverd, maar ook dat er echt andere vragen zijn beantwoord. Van meerdere respondenten hebben we teruggekregen dat ook het onderzoeken van de gezamenlijke vraag een belangrijke stap was. Met name in één gemeente kwam dit sterk terug. De respondenten geven aan dat (potentiële) deelnemers in aanloop naar de bijeenkomsten eerst samen onderzochten welke problematiek zij in

de praktijk tegenkomen, welke oorzaken daaronder lagen en op welke doelgroep de focus zou gaan liggen tijdens de bijeenkomsten. Hierdoor was er meer sprake van gedeeld eigenaarschap en liep het vervolg ook beter. Met name vanuit gemeentelijk perspectief wordt benadrukt dat dit een andere manier van werken is. De gemeente bepaalde niet vooraf wat belangrijk was, maar liet uitvoerende professionals aangeven waar zij in de praktijk tegenaan liepen. Hierdoor ontstond betrokkenheid en werd de verantwoordelijkheid voor zowel het probleem als de oplossing gedeeld.

Het gezamenlijk eigenaarschap is een thema wat vaker in de gesprekken is teruggekomen. Zo ontstond er in een andere gemeente meer gezamenlijk eigenaarschap door het herverdelen van taken en verantwoordelijkheden. Dit had als gevolg dat de samenwerking constructiever is ervaren. De rol van de begeleider van de bijeenkomsten (dus projectmedewerkers van Preventie van geldzorgen) dat organisaties meer gingen nadenken over hun eigen rol in het netwerk, verantwoordelijkheden te herverdelen en het eigenaarschap nadrukkelijker bij de partners te beleggen.

Meerwaarde voor de inwoners

Dit deelproject was nog meer dan andere deelprojecten echt gericht op de versterking van het netwerk en daarmee dus erg gericht op de organisaties en in mindere mate op de inwoners. Toch zijn er twee opvallende dingen die duidelijk naar voren komen waar we de meerwaarde voor inwoners zien. Als eerste dus het meer eigenaarschap en het meer duidelijkheid over taken van de verschillende organisaties. Als helder is wat de kerntaken zijn en hoe je dit beter onderling verdeelt dan zal dit uiteindelijk leiden dan meer duidelijkheid voor de inwoner Dit is wel een indirect effect. Het tweede wat we zien is dat er ook producten voor inwoners worden ontwikkeld. Dit wordt vanuit sommige van deze netwerken gedaan. Of dat gebeurt hangt uiteraard samen met de centrale vraag is door dat netwerk is geformuleerd. Zo heeft één van de netwerken heeft zich gericht op financieel gezonde jongeren. Binnen dat netwerk zijn er meerdere initiatieven gestart om jongeren verder te ondersteunen. Zo is er een digitale schuldenapp (nog in ontwikkeling) en zijn er o.a. financiële lessen ontwikkeld voor leerlingen in een internationale schakelklas.

Meerwaarde voor gemeenten en organisaties

De meerwaarde van de bijeenkomsten ligt op zowel het laden, verbinden als versterken van het netwerk. Op individueel niveau geven deelnemers aan dat zij beter zicht hebben gekregen op de organisaties, expertise en ondersteuningsmogelijkheden binnen hun netwerk. Hierdoor weten zij beter bij wie zij terecht kunnen met vragen en verwijzingen. Op netwerkniveau heeft de aanpak geleid tot sterkere samenwerking en meer samenhang tussen de betrokken organisaties. Respondenten beschrijven dat organisaties elkaar beter weten te vinden, dat rollen en verantwoordelijkheden duidelijker zijn geworden en dat meer gezamenlijk eigenaarschap is ontstaan. Daarnaast ervaren verschillende respondenten dat de verbinding tussen beleid en uitvoering is versterkt, waardoor signalen uit de praktijk beter worden meegenomen in de verdere ontwikkeling van de aanpak.

Knelpunten en verbeterpunten

Een terugkerende vraag in vrijwel alle interviews is hoe de opbrengsten duurzaam kunnen worden vastgehouden. De meeste respondenten zien het risico dat energie verloren gaat wanneer bijeenkomsten eindigen en er geen vervolgstructuur bestaat. Tegelijkertijd laten de interviews zien dat een deel van de opbrengsten inmiddels is geborgd. Dit gebeurt onder andere via bestaande netwerken die de werkwijze doorvoeren in hun bijeenkomsten en concrete projecten die na afloop van de bijeenkomsten zijn voortgezet. Zo is bij een samenkomst van een bestaande netwerkorganisatie opnieuw de aanpak van de bijeenkomsten aangehaald en volgens deze werkwijze aan de slag gegaan. Voorafgaand aan de bijeenkomsten is gezamenlijk geïnventariseerd wat de focus van de bijeenkomsten zou gaan zijn.

'Daar ontstonden weer drie groepen uit die een andere doelgroep beetpakken waardoor een aantal andere mensen dan tijdens de bijeenkomsten zijn geactiveerd.' – vrijwilliger.

De behoefte aan vervolg is echter duidelijk aanwezig. Respondenten zien het belang van periodieke bijeenkomsten, nieuwe gezamenlijke trajecten en terugkoppelmomenten waarin zichtbaar wordt wat eerdere inspanningen hebben opgeleverd. Dit wordt gezien als noodzakelijk om relaties warm te houden en nieuwe initiatieven te blijven ontwikkelen.

Op basis van de interviews komen ook de volgende aandachtspunten naar voren:

- Een belangrijk knelpunt is **capaciteit**. Respondenten geven aan dat samenwerking zowel voor beroepskrachten als vrijwilligers tijd kost. Het enthousiasme is vaak aanwezig, maar het vrijmaken van uren voor netwerkactiviteiten blijkt lastig. Dit bemoeilijkt niet alleen deelname aan bijeenkomsten, maar ook de uitvoering van gezamenlijke plannen.
- Daarnaast blijkt het lastig om **eigenaarschap** duurzaam te verdelen. Vooral binnen netwerkorganisaties bestaat het risico dat een kleine kerngroep veel taken op zich neemt, waardoor andere partners achterover kunnen leunen.
- Verder komt naar voren dat **kennisuitwisseling tussen locaties** nog beter kan. Meerdere respondenten zouden graag leren van ervaringen elders in het land, bijvoorbeeld hoe andere netwerken elders in het land ingericht en samenwerken.

Tot slot is er nog een inhoudelijk punt benoemd door verschillende respondenten. Er is behoefte om inhoudelijk meer kennis uit te wisselen rondom het thema culturele diversiteit. Diverse respondenten geven aan dat financiële problematiek niet los gezien kan worden van migratie, cultuur, taalvaardigheid en gezinsdynamiek. Respondenten geven aan dat traditionele hulpverlening vaak sterk vanuit het individu is georganiseerd dat centraal staat in de westerse samenleving. Terwijl financiële keuzes binnen deze groepen regelmatig worden beïnvloed door familie, cultuur en bredere sociale systemen. Meermaals is genoemd dat dit een belangrijke factor is om rekening mee te houden bij de preventie van geldzorgen.

3.5 Herkennen en bespreekbaar maken van geldzorgen rondom jongeren en kinderen

Zoals beschreven in de beperkingen van het onderzoek zijn de activiteiten gericht op jongeren gezamenlijk geanalyseerd. Voor de afzonderlijke jongerenprojecten waren onvoldoende

respondenten beschikbaar om hierover afzonderlijke uitspraken te doen. Daarom zijn de bevindingen samengebracht in één categorie, waarbij is gekeken naar de gemeenschappelijke opbrengsten, ervaringen en aandachtspunten van activiteiten die gericht zijn op preventie van geldzorgen onder jongeren. In alle deelprojecten is er sprake geweest van een aantal bijeenkomsten of trainingen. In totaal hebben we vier deelnemers gesproken.

Ook tijdens deze trainingen zijn er ervaringsdeskundigen geweest die hun verhaal hebben verteld. Dit wordt door respondenten benoemd als het meest succesvolle onderdeel van de trainingen. Hun verhalen zorgen voor verdieping, bewustwording en emotionele betrokkenheid (zie ook huisartsen/zorgprofessionals). De ervaringsdeskundigen maken de problematiek tastbaarder.

Meerwaarde van het programma Preventie van geldzorgen

Voor vrijwel alle deelnemers heeft de training geleid tot een sterker gevoel van urgentie rondom preventie van geldzorgen. Zelfs wanneer deelnemers al veel kennis hadden over het onderwerp, zorgde de training voor bevestiging van het belang van het thema en versterkte zij de motivatie om het onderwerp actief onder de aandacht te brengen. Respondenten benoemen dat ze echt nieuwe kennis en inzicht hebben opgedaan, waarbij de volgende thema's door de respondenten zijn benoemd:

- de invloed van financiële stress op de ontwikkeling van kinderen;
- de relatie tussen bestaanszekerheid en gezondheid;
- de onzichtbaarheid van armoede;
- het bestaan van initiatieven zoals financieel jongerenwerk;
- het belang van sociale netwerken, perspectief en hoop voor jongeren;
- de ervaringen van mensen die zelf armoede hebben meegemaakt;
- handvatten voor gespreksvoering.

Daarnaast blijkt uit de interviews dat de bijeenkomsten hebben bijgedragen aan een beter zicht op beschikbare ondersteuning en lokale initiatieven. Respondenten geven aan dat zij beter weten welke organisaties betrokken zijn bij de ondersteuning van jongeren en gezinnen met geldzorgen en welke mogelijkheden er zijn voor doorverwijzing. Ook wordt in vrijwel alle interviews samenwerking genoemd als belangrijke opbrengst. Respondenten benadrukken dat geldzorgen niet door één organisatie alleen kunnen worden opgelost en dat goede samenwerking tussen onder meer scholen, welzijnsorganisaties, jeugdgezondheidszorg, gemeenten en schuldhulpverlening noodzakelijk is om tijdig passende ondersteuning te bieden.

Verder beschrijven respondenten een ontwikkeling waarbij ondersteuning dichterbij jongeren en gezinnen wordt georganiseerd. Voorbeelden hiervan zijn spreekuren op consultatiebureaus, ondersteuning op scholen, samenwerking met buurtteams, financiële spreekuren op locaties waar jongeren en ouders al komen en het gebruik van sociale media om bewustwording te vergroten. Dit wordt als positief ervaren, tegelijkertijd blijkt uit de interviews dat succesvolle doorverwijzing volgens de respondenten sterk afhankelijk blijft van vertrouwen. Respondenten geven aan dat jongeren en ouders eerder hulp accepteren wanneer deze wordt aangeboden vanuit een vertrouwde omgeving of door een professional met wie al een relatie bestaat. Hierdoor spelen vertrouwde vindplaatsen, zoals

scholen volgens respondenten een belangrijke rol in het bespreekbaar maken van geldzorgen en het toeleiden naar passende ondersteuning.

Meerwaarde voor de inwoners

Bij meerdere respondenten leidde de training tot concrete acties. Zo wordt er binnen scholen gewerkt aan signaleringsroutes, stappenplannen en herhaling van trainingen. Binnen jongerenwerk wordt gewerkt aan extra aandacht voor geldzorgen via activiteiten, scholen en sociale media. Dit naast de eerder aangegeven verhoogde bewustzijn van de problematieken die er kunnen spelen wat mogelijk ook heeft geleid tot het vaker signaleren van geldzorgen bij jongeren. Daarnaast zijn er dus de thema's die eerder zijn benoemd meer onder aandacht gekomen, uit de interviews is helaas niet duidelijk geworden wat het heeft eventueel al heeft kunnen opleveren voor de jongeren waar deze professionals mee werken.

"Want voor mij is het wel belangrijk. Want als een gezin financiële problemen heeft en daar zorgen over heeft, dan heeft dit gevolgen voor het opgroeien van het kindje. Het kan zorgen voor stressfactoren." - beroepskracht

Knelpunten en verbeterpunten

Wanneer de bevindingen worden bekeken vanuit de drie samenhangende principes laden, verbinden en versterken, valt op dat de activiteiten rondom jongeren vooral hebben bijgedragen aan het laden van professionals. Respondenten geven aan dat de bijeenkomsten hebben geleid tot meer bewustwording van de impact van geldzorgen op jongeren en gezinnen, nieuwe kennis hebben opgeleverd en handvatten hebben geboden voor het voeren van gesprekken over geldzorgen. Daarnaast hebben de activiteiten bijgedragen aan meer zicht op beschikbare ondersteuning en het belang van samenwerking rondom jongeren met financiële problemen.

Tegelijkertijd laten de interviews zien dat verdere stappen nodig zijn om deze opbrengsten duurzaam te verankeren. Met name op de onderdelen verbinden en versterken worden nog ontwikkelmogelijkheden gezien. Respondenten benadrukken dat geldzorgen bij jongeren vaak verweven zijn met andere vraagstukken, zoals gezondheid, huisvesting en opvoeding. Hierdoor is samenwerking tussen verschillende organisaties noodzakelijk, maar tegelijkertijd complex. Ook geven respondenten aan dat het signaleren van problemen steeds beter lukt, terwijl het realiseren van duurzame oplossingen lastiger blijft. Daarnaast wordt gewezen op het belang van structurele aandacht voor het onderwerp binnen organisaties en opleidingen, zodat het thema niet afhankelijk blijft van tijdelijke projecten of individuele professionals.

Op basis van de interviews komen de volgende aandachtspunten naar voren:

- **Meer praktijkgerichte handvatten.** Respondenten geven aan behoefte te hebben aan meer praktijkvoorbeelden, casuïstiek en concrete gesprekstechnieken die aansluiten bij situaties uit de dagelijkse praktijk. Ook bestaat behoefte aan meer voorbeelden van wat jongeren en ouders daadwerkelijk helpt en aan handelingsperspectieven voor situaties waarin schaamte een rol speelt.
- **Structurele borging van het thema geldzorgen.** Verschillende respondenten benadrukken dat een eenmalige training onvoldoende is om blijvende verandering te realiseren. Er is

behoefte aan terugkerende bijeenkomsten, periodieke herhaling, structurele aandacht binnen organisaties, opname van het thema in opleidingen en duidelijke stappenplannen voor de praktijk.

- **Versterken van samenwerking rondom jongeren.** Respondenten ervaren dat effectieve ondersteuning van jongeren met geldzorgen vraagt om goede samenwerking tussen scholen, jeugdgezondheidszorg, welzijnsorganisaties, gemeenten en schuldhulpverlening. Verdere versterking van deze samenwerkingsverbanden kan bijdragen aan een beter aansluitend ondersteuningsaanbod.
- **De inzet van ervaringsdeskundigen verder versterken.** Respondenten zien grote meerwaarde in het gebruik van ervaringsdeskundigheid en geven aan vaker gebruik te willen maken van ervaringsdeskundigen. Er bestaat behoefte aan een beter georganiseerd en toegankelijk netwerk van ervaringsdeskundigen dat lokaal kan worden ingezet.

Daarnaast blijkt uit de interviews dat tijd en capaciteit een belangrijke randvoorwaarde vormen voor vervolgvacaties. Hoewel professionals het belang van preventie van geldzorgen onderschrijven, ervaren zij dat de dagelijkse werkdruk deelname aan bijeenkomsten en netwerkactiviteiten soms belemmert. Hierdoor kan de betrokkenheid afnemen naarmate projecten langer lopen. Dit onderstreept het belang van een aanpak die niet alleen gericht is op kennisontwikkeling, maar ook op structurele inbedding binnen bestaande werkzaamheden en samenwerkingsstructuren.

3.6 Overkoepelende opbrengsten

Wanneer de bevindingen uit de verschillende deelprojecten in samenhang worden bekeken, valt op dat een aantal thema's in meerdere deelprojecten terugkomt. Ondanks de verschillen in doelgroep, vindplaats en werkwijze beschrijven respondenten vergelijkbare opbrengsten, werkzame elementen en ontwikkelpunten. In deze paragraaf worden deze overkoepelende bevindingen beschreven.

Laden, verbinden en versterken

Het programma Preventie van Geldzorgen werkt vanuit de samenhangende principes laden, verbinden en versterken. Uit de interviews blijkt dat de onderzochte activiteiten vooral hebben bijgedragen aan het laden van betrokkenen. In vrijwel alle deelprojecten rapporteren respondenten een toename van bewustwording, kennis, vaardigheden en handelingsperspectief. Beroepskrachten, vrijwilligers en ervaringsdeskundigen geven aan dat zij beter zicht hebben gekregen op de impact van geldzorgen, signalen eerder herkennen en meer handvatten ervaren om hierover het gesprek aan te gaan. Ook beschrijven respondenten dat zij zich zekerder voelen om geldzorgen bespreekbaar te maken en inwoners waar nodig toe te leiden naar passende ondersteuning.

Op het terrein van verbinden zijn eveneens opbrengsten zichtbaar. In meerdere deelprojecten geven respondenten aan dat zij beter zicht hebben gekregen op andere organisaties, beschikbare expertise en ondersteuningsmogelijkheden. Hierdoor weten organisaties elkaar beter te vinden en zijn de mogelijkheden voor afstemming en doorverwijzing toegenomen. Tegelijkertijd komt in verschillende deelprojecten naar voren dat verdere versterking van deze verbindingen wenselijk is. Respondenten geven aan behoefte te hebben aan meer kennis van het lokale ondersteuningsaanbod, een beter

overzicht van samenwerkingspartners en sterkere verbindingen tussen organisaties die zich bezighouden met geldzorgen.

Juist op dit punt lijkt het deelproject *Samenwerking: hoe dan?* een aanvulling te bieden op de meer op deskundigheidsbevordering gerichte activiteiten. Waar veel deelprojecten zich voornamelijk richten op het vergroten van kennis en vaardigheden, laat dit deelproject zien hoe samenwerking, netwerkvorming en gezamenlijk eigenaarschap kunnen worden versterkt. De bevindingen suggereren dat verdere ontwikkeling van het programma niet alleen kan liggen in het vergroten van kennis, maar ook in het versterken van de verbindingen tussen de verschillende netwerken, organisaties en betrokken professionals.

Ook op het terrein van versterken zijn ontwikkelmogelijkheden zichtbaar. In meerdere deelprojecten wordt aangegeven dat eenmalige activiteiten waardevol zijn, maar onvoldoende om blijvende verandering te realiseren. Respondenten wijzen op het belang van vervolgactiviteiten, terugkerende bijeenkomsten, structurele aandacht binnen organisaties en een betere verankering van de opgedane kennis en samenwerking in bestaande werkprocessen en netwerken.

Opbrengsten van het programma

Een eerste opbrengst die in vrijwel alle deelprojecten terugkomt is de vergroting van bewustwording en urgentiebesef rondom geldzorgen. Respondenten geven aan dat het programma heeft bijgedragen aan een beter begrip van de omvang en impact van financiële problemen en aan een hernieuwde aandacht voor het belang van signalering. Ook bij deelnemers die al bekend waren met het onderwerp zorgden de activiteiten vaak voor extra bewustwording en een bevestiging van het belang van het thema. Daarnaast geven respondenten in meerdere deelprojecten aan dat zij zich beter toegerust voelen om gesprekken over geldzorgen te voeren. Daarbij worden onder meer gesprekstechnieken, normaliseren van het onderwerp, doorvragen en het aansluiten bij de leefwereld van inwoners genoemd.

Een andere opbrengst betreft de versterking van samenwerking en netwerkvorming. In meerdere deelprojecten geven respondenten aan dat zij beter zicht hebben gekregen op andere organisaties, hun expertise en hun ondersteuningsaanbod. Hierdoor zijn contacten versterkt, weten organisaties elkaar beter te vinden en is volgens respondenten de samenwerking rondom signalering en doorverwijzing verbeterd. Ook noemen respondenten in verschillende deelprojecten dat zij meer kennis hebben gekregen van beschikbare ondersteuning en ondersteuningsroutes. Hierdoor ervaren zij meer mogelijkheden om inwoners naar passende hulp toe te leiden.

Tot slot komt in meerdere deelprojecten naar voren dat de inzet van ervaringsdeskundigen een belangrijke meerwaarde heeft. Respondenten beschrijven dat ervaringsdeskundigen bijdragen aan bewustwording, herkenning en begrip voor de dagelijkse werkelijkheid van mensen met geldzorgen. Hun inzet wordt in verschillende deelprojecten genoemd als een belangrijk werkzaam element binnen het programma.

Aandachtspunten

Naast de genoemde opbrengsten zijn er ook een aantal aandachtspunten. Een eerste aandachtspunt is het belang van structurele borging. Er bestaat behoefte aan opvolging van activiteiten, terugkerende bijeenkomsten, intervisie en blijvende aandacht voor geldzorgen binnen organisaties en opleidingen. Zonder dergelijke vervolgactiviteiten bestaat volgens respondenten het risico dat opgebouwde kennis, contacten en energie verloren gaan.

Een ander aandachtspunt is de vaak benoemde behoefte aan meer kennis over de lokale ondersteuningsmogelijkheden voor inwoners. In meerdere deelprojecten wordt aangegeven dat beroepskrachten, vrijwilligers en andere betrokkenen behoefte hebben aan een beter overzicht van het beschikbare ondersteuningsaanbod en van de organisaties die daarbij betrokken zijn. Een beter inzicht in lokale voorzieningen kan volgens respondenten bijdragen aan passende doorverwijzing en samenwerking.

Verder komt in meerdere deelprojecten de behoefte aan meer praktijkgerichte verdieping naar voren. Respondenten vragen om aanvullende casuïstiek, praktijkvoorbeelden, oefensituaties en concrete gesprekstechnieken die aansluiten bij situaties uit de dagelijkse praktijk. Hoewel de activiteiten als waardevol worden ervaren, bestaat er behoefte aan verdere verdieping van de opgedane kennis en vaardigheden.

Ten slotte wijzen enkele respondenten erop dat deelnemers vaak al affiniteit hebben met het onderwerp geldzorgen. Hierdoor kan een deel van de doelgroep mogelijk minder goed worden bereikt. Op basis van de interviews kunnen hierover geen harde conclusies worden getrokken, maar dit wordt wel in verschillende deelprojecten genoemd als aandachtspunt voor vervolgactiviteiten.

Relatie met kwantitatieve onderzoek

Naast dit kwalitatieve onderzoek, vindt er ook een kwantitatief onderzoek plaats. Dat loopt nog. De eerste uitkomsten daarvan sluiten aan bij de bevindingen uit het kwalitatieve onderzoek. Zo lijkt op basis van de eerste resultaten van het kwantitatief onderzoek het herkennen van signalen van geldzorgen te zijn toegenomen en voelen professionals zich beter toegerust om geldzorgen bespreekbaar te maken. Ook geven meer deelnemers aan dat zij beschikken over concrete handvatten om mensen met geldzorgen te ondersteunen en dat zij beter weten naar wie zij kunnen doorverwijzen of met welke partners zij kunnen samenwerken. Dit sluit aan bij de bevindingen uit dit kwalitatieve onderzoek. In de interviews geven deelnemers aan dat zij zich bewuster zijn geworden van signalen van financiële problematiek, meer vertrouwen ervaren om het gesprek hierover aan te gaan en beter zicht hebben gekregen op beschikbare ondersteuning en samenwerkingsmogelijkheden. Daarmee lijken de kwalitatieve en kwantitatieve bevindingen elkaar te versterken. Wel moet vermeld worden dat het kwantitatieve onderzoek nog niet is afgerond; op dit moment is er een relatief kleine groep van 26 professionals die zowel de voor- als nameting hebben ingevuld. De kwantitatieve resultaten moeten daarom met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en bieden nog onvoldoende basis voor harde conclusies.

4 Conclusies & aanbevelingen

De interviews laten zien dat betrokkenen bij de netwerken van het programma Preventie van Geldzorgen vooral effecten ervaren op het gebied van bewustwording, kennis, vaardigheden, handelingszekerheid en samenwerking. In vrijwel alle deelprojecten geven respondenten aan dat zij zich beter toegerust voelen om signalen van geldzorgen te herkennen, hierover het gesprek aan te gaan en inwoners waar nodig toe te leiden naar passende ondersteuning. Ook heeft het programma volgens respondenten bijgedragen aan een groter bewustzijn van de impact van geldzorgen en het belang van signalering en bespreekbaar maken.

Daarnaast zijn effecten zichtbaar op het niveau van samenwerking en netwerkontwikkeling. Respondenten geven aan dat zij beter zicht hebben gekregen op andere organisaties, beschikbare expertise en ondersteuningsmogelijkheden. Hierdoor weten organisaties elkaar gemakkelijker te vinden en zijn de mogelijkheden voor afstemming en doorverwijzing toegenomen. Vooral binnen deelprojecten die expliciet gericht waren op netwerkontwikkeling worden opbrengsten beschreven op het gebied van samenwerking, netwerkvorming en gezamenlijk eigenaarschap.

De factoren die volgens respondenten bijdragen aan deze effecten zijn grotendeels vergelijkbaar tussen de deelprojecten. Met name de inzet van ervaringsdeskundigen in de trainingen en bijeenkomsten, praktijkgerichte oefeningen, concrete gesprekshandvatten, kennisuitwisseling en kennismaking met andere organisaties worden regelmatig genoemd als waardevolle elementen. Respondenten ervaren dat deze onderdelen bijdragen aan meer bewustwording, meer vertrouwen om geldzorgen bespreekbaar te maken en een beter inzicht in mogelijkheden voor ondersteuning en samenwerking.

Wanneer de bevindingen worden beschouwd vanuit de principes laden, verbinden en versterken, ontstaat het beeld dat de meeste ervaren effecten zich bevinden op het terrein van laden. Op het gebied van verbinden zijn eveneens opbrengsten zichtbaar, terwijl het versterken van netwerken en de duurzame borging van opbrengsten door respondenten vaker als ontwikkelpunt voor de toekomst worden genoemd. Hoewel betrokkenen signalen zien dat inwoners eerder in beeld komen en dat er een gesprek over geldzorgen wordt gestart, biedt dit onderzoek onvoldoende basis om vast te stellen in welke mate het programma daadwerkelijk leidt tot het voorkomen of verminderen van geldzorgen. Wel kunnen we concluderen dat deelnemers aan de deelprojecten zeker meerwaarde ervaren en versterkt zijn.

Aanbevelingen

Uit de analyses komen een aantal aanbevelingen naar voren. Niet alle aanbevelingen zijn direct voor een programma te realiseren. Zo is de zorg voor structurele borging iets waar het programma aandacht voor zou moeten hebben, maar waar de gemeenten en organisaties ook echt een rol hebben om dat te realiseren. Omdat we denken dat het van belang is deze zorgen wel te kennen hebben we ze hier wel beschreven.

- **Investeer verder in verbinden en versterken.** De meeste opbrengsten zijn zichtbaar op het gebied van kennis, bewustwording en vaardigheden. Respondenten zien kansen om sterker in te zetten op netwerkontwikkeling, onderlinge samenwerking en het duurzaam verbinden van organisaties, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en beroepskrachten.
- **Zorg voor structurele borging van het thema geldzorgen.** In meerdere deelprojecten wordt aangegeven dat eenmalige activiteiten waardevol zijn, maar onvoldoende voor blijvende verandering. Er is behoefte aan vervolgactiviteiten, terugkerende bijeenkomsten, intervisie en structurele aandacht binnen organisaties en opleidingen.
- **Vergroot de kennis van het lokale ondersteuningsaanbod.** Respondenten geven regelmatig aan dat zij behoefte hebben aan een beter overzicht van organisaties, voorzieningen en ondersteuningsroutes. Een actuele sociale kaart en betere kennis van het lokale netwerk kunnen doorverwijzing en samenwerking versterken.
- **Blijf investeren in ervaringsdeskundigheid.** De inzet van ervaringsdeskundigen met aanpak in trainingen en bijeenkomsten wordt in meerdere deelprojecten genoemd als een belangrijk werkzaam element. Respondenten zien meerwaarde in het verder versterken van hun positie en inzetbaarheid zowel in de trainingen als bij de contacten met inwoners.
- **Bied meer praktijkgerichte verdieping.** In verschillende deelprojecten bestaat behoefte aan aanvullende casuïstiek, praktijkvoorbeelden, gesprekstechnieken en concrete handelingsperspectieven die direct aansluiten bij de dagelijkse praktijk van deelnemers.
- **Blijf investeren in netwerkvorming en kennisuitwisseling.** Respondenten ervaren dat het leren kennen van andere organisaties, het uitwisselen van ervaringen en het versterken van informele contacten bijdraagt aan vroegsignalering, samenwerking en passende doorverwijzing.
- **Besteed aandacht aan de randvoorwaarden voor samenwerking.** In meerdere deelprojecten worden tijd, capaciteit en continuïteit genoemd als factoren die invloed hebben op het vasthouden van betrokkenheid en het realiseren van vervolgactiviteiten.

Bijlagen

Verantwoording onderzoek

Het kwalitatieve onderzoek is gebaseerd op semigestructureerde interviews met vier groepen betrokkenen: beroepskrachten binnen de netwerken, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen, laagdrempelige financiële hulpverlening en inwoners met (beginnende) geldzorgen. De interviews zijn gericht op de ervaringen met het programma, de wijze waarop geldzorgen bespreekbaar worden gemaakt, de samenwerking binnen netwerken en de ervaren effecten voor inwoners.

De onderzoeksvragen

De centrale onderzoeksvraag luidde:

Welke effecten worden ervaren door betrokkenen bij de netwerken van het programma Preventie van Geldzorgen en welke factoren dragen volgens hen bij aan deze effecten?

Om deze hoofdvraag te beantwoorden is het onderzoek opgebouwd rond vijf samenhangende deelvragen.

1. In hoeverre voelen betrokkenen zich beter toegerust om geldzorgen te herkennen en bespreekbaar te maken?

Deze deelvraag richt zich op de mate waarin deelname aan activiteiten binnen het programma heeft bijgedragen aan kennis, vaardigheden en handelingszekerheid. Daarbij is onderzocht of deelnemers beter in staat zijn signalen van geldzorgen te herkennen, hierover het gesprek aan te gaan en inwoners met geldzorgen te ondersteunen.

2. Welke werkzame elementen ervaren betrokkenen binnen het programma?

Het programma kent verschillende activiteiten, trainingen, hulpmiddelen en vormen van netwerkontwikkeling. Deze deelvraag richt zich op de vraag welke elementen volgens respondenten daadwerkelijk hebben bijgedragen aan hun ontwikkeling, hun handelingsmogelijkheden of de samenwerking binnen de netwerken. Hierbij is ook gekeken naar de specifieke bijdrage van vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en sleutelpersonen.

3. Op welke wijze worden geldzorgen binnen de verschillende vindplaatsen bespreekbaar gemaakt? Een belangrijke doelstelling van het programma is het normaliseren van het gesprek over geld en geldzorgen. Daarom is onderzocht hoe betrokkenen het gesprek over geldzorgen voeren, welke aanpakken zij daarbij gebruiken en hoe inwoners deze gesprekken ervaren.

4. In hoeverre draagt het programma bij aan de verbinding tussen de persoonlijke, gemeenschappelijke en institutionele sociale basis?

Deze deelvraag richt zich op de ontwikkeling van de netwerken die binnen het programma worden opgebouwd en versterkt. Daarbij is onderzocht hoe de samenwerking tussen beroepskrachten, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen, sleutelpersonen, laagdrempelige financiële dienstverlening en

andere organisaties vorm krijgt, welke veranderingen daarin zijn opgetreden en welke succes- en belemmerende factoren hierbij een rol spelen.

5. Welke effecten worden volgens betrokkenen bereikt voor inwoners met (beginnende) geldzorgen?

Tot slot is onderzocht welke betekenis het programma volgens respondenten heeft voor inwoners. Daarbij is gekeken naar de mate waarin het lukt om het gesprek met inwoners aan te gaan en ze te verwijzen naar passende hulp. Ook is gevraagd in hoeverre het programma volgens betrokkenen bijdraagt aan het voorkomen van verergering van geldzorgen en beginnende schulden.

Werving en selectie respondenten

In de oorspronkelijke onderzoeksopzet was voorzien om een selectie van lokale netwerken te maken en vanuit die netwerken respondenten te werven. Tijdens de uitvoering bleek echter dat de ontwikkeling van de verschillende netwerken niet overal even ver gevorderd was. Daarom is de aanpak pragmatisch aangepast. Eerst is geïnventariseerd op welke locaties voldoende activiteiten hadden plaatsgevonden en er al tijd was geweest om de opgedane kennis en vaardigheden ook in de praktijk te kunnen brengen, om zinvolle interviews te kunnen afnemen. Op basis daarvan zijn zes lokale netwerken geselecteerd die voldoende aanknopingspunten boden voor dataverzameling.

Vervolgens zijn professionals binnen deze netwerken benaderd met het verzoek deel te nemen aan een interview. Hoewel deze aanpak relevante respondenten opleverde, bleef het aantal potentiële deelnemers beperkt. Daarom is een aanvullende wervingsstrategie ingezet. Vanuit het programma is een bestand beschikbaar gesteld met personen die eerder hadden deelgenomen aan de kwantitatieve vragenlijst en daarbij hadden aangegeven open te staan voor een verdiepend gesprek. Deze personen zijn allen per e-mail benaderd met een uitnodiging voor een interview.

Bij deze tweede wervingsronde is niet langer primair gekeken naar de geografische spreiding van respondenten. In plaats daarvan is gestuurd op een voldoende vertegenwoordiging van de verschillende typen vindplaatsen en deelprojecten binnen het programma. Op die manier is getracht een zo breed mogelijk beeld te verkrijgen van de ervaringen binnen de diverse contexten waarin het programma wordt uitgevoerd.

De interviewthema's

De interviews zijn telefonisch of online afgenomen. De interviewleidraden voor de verschillende respondentengroepen waren opgebouwd rondom de deelvragen. In de interviews werden de vragen vertaald naar concrete gespreksonderwerpen die aansloten bij de rol van de respondent en de activiteiten waaraan deze had deelgenomen. Hierdoor kon per respondentgroep worden ingezoomd op de eigen ervaringen, terwijl tegelijkertijd vergelijking tussen groepen mogelijk bleef. De onderwerpen kwamen terug in vier centrale thema's: de ervaringen en ervaren opbrengsten van het programma (deelvraag 1 en 2), het bespreekbaar maken van geldzorgen (deelvraag 3), de ontwikkeling van samenwerking binnen de netwerken (deelvraag 4) en de ervaren effecten voor

inwoners (deelvraag 5). Er is voor deze thema's gekozen om de herkenbaarheid voor de respondenten te vergroten.

Module A: Ervaringen met het programma • betrokkenheid bij het netwerk of deelproject; • deelname aan activiteiten; • algemene ervaringen met het programma; • motivatie om deel te nemen.	Module B: Bespreekbaar maken van geldzorgen • herkennen van geldzorgen; • voeren van gesprekken over geldzorgen; • veranderingen in kennis, vaardigheden en handelingszekerheid; • ervaren werkzame elementen van het project.
Module C: Samenwerking en netwerken • samenwerking tussen informele en formele partijen; • kennis van ondersteuningsmogelijkheden; • doorverwijzing naar financiële ondersteuning; • ontwikkeling van lokale netwerken en samenwerking.	Module D: Ervaren effecten voor inwoners • ervaren bewustwording bij inwoners; • toeleiding naar hulp; • ervaren bijdrage aan het voorkomen van verergering van geldzorgen; • bijdrage van het netwerk aan het klein houden van beginnende geldzorgen.

Analyses

De interviews zijn opgenomen (audio-opnames). Van 1 respondent is geen opname gemaakt, maar alleen een gespreksverslag. De audio-opnamen zijn vervolgens met behulp van Amberscript getranscribeerd. De transcripties vormden de basis voor de verdere analyse van de interviews.

Vervolgens zijn de transcripties thematisch geanalyseerd per deelproject. Daarbij vormden de onderwerpen uit de interviewleidraden het uitgangspunt voor de eerste ordening van de gegevens.

Er is door de onderzoekers eerst handmatig een analyse gedaan waarbij de rode draden zijn geïdentificeerd. Vervolgens is er met behulp van Microsoft Co-pilot (in beveiligde omgeving) een analyse gemaakt. Hiervoor zijn de transcripten gebruikt, waarbij zorg is gedragen dat deze niet herleidbaar zijn naar individuen of organisaties. De uitkomsten zijn samengebracht en zorgvuldig door de onderzoekers gecheckt en verdiept.